

BROSZURA O EGZAMINIE ZAWODOWYM

DLA UCZNIÓW 2- I 3-LETNICH ZASADNICZYCH SZKÓŁ ZAWODOWYCH

RENATA NOWAKOWSKA-SIUTA

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W KRAJACH UE

CENTRALNA KOMISJA
EGZAMINACYJNA

PUBLIKACJA WSPÓŁFINANSOWANA
PRZEZ EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Autor broszury: **Renata Nowakowska-Siuta**
Autor opracowania graficznego: **Maja Chmura (majachmura@wp.pl)**

Redaktor merytoryczny cyklu: **Janusz Gęsicki**
Redaktor językowy: **Renata Frątczak**
Redaktor techniczny: **Stefan Drobner**

Stan prawny na dzień 1 grudnia 2005 r.

Wydawca: **Centralna Komisja Egzaminacyjna**
Warszawa 2006

ISBN 83-7400-208-5

Łamanie tekstu:
Trzecie Oko S.C. (trzecieoko@q.pl)

SPIS TREŚCI

Od autorki	4
1. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ – PODSTAWOWE PRIORYTETY	5
2. DLACZEGO WARTO MIEĆ ZAWÓD	7
3. KSZTAŁCENIE, DOKSZTAŁCANIE I SZKOLENIE ZAWODOWE W WYBRANYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ	8
CZECHY	8
Edukacja po czesku	8
FRANCJA	9
Francuski model szkolnictwa	9
HOLANDIA	11
Holenderskie szkolnictwo	12
NIEMCY	13
Edukacja w Niemczech	13
SZWECJA	14
Szkolnictwo w Szwecji	15
WIELKA BRYTANIA	15
Brytyjski system szkolnictwa	16
4. O UZNAWALNOŚCI POLSKIEGO WYKSZTAŁCENIA, CZYLI CO ZROBIĆ BY PODJĄĆ PRACĘ ZA GRANICĄ	20
CZECHY	21
FRANCJA	21
HOLANDIA	22
NIEMCY	22
SZWECJA	23
WIELKA BRYTANIA	23
5. PROGRAMY EDUKACYJNE UNII EUROPEJSKIEJ WSPOMAGAJĄCE KSZTAŁCENIE I DOSKONALENIE ZAWODOWE	25
LEONARDO DA VINCI	26
SOCRATES	27
MŁODZIEŻ	29
6. DOKUMENTY UZNAWANE W UNII EUROPEJSKIEJ UŁATWIAJĄCE PODJĘCIE PRACY ..	30
EUROPASS TRAINING	30
EUROPEJSKIE CURRICULUM VITAE	30
SUPLEMENT DO CERTYFIKATU	31
7. ZAMIAST ZAKOŃCZENIA	31
LITERATURA	32

OD AUTORKI

*Dzisiaj należy wiedzieć,
co trzeba robić **jutro**,
by radzić sobie **pojutrze**.*

To znane powiedzenie nabiera dziś szczególnego sensu. Dookoła obserwujemy szybkie zmiany, jakie zachodzą w nowoczesnych społeczeństwach. Zmiany technologiczne, ekonomiczne, kulturowe. Tylko mentalność pewnej, i niestety nie tak małej, części obywateli (nie tylko Polski) skutecznie opiera się zmianom. Nadal etykietuje się niektóre rodzaje szkół jako „lepsze” lub „gorsze”. W Polsce charakterystyczne jest od kilku lat to, że marginalizuje się szkolnictwo zawodowe, spychając je, niestusownie zresztą i bezpodstawnie, na dalszy plan oświatowych strategii. Tymczasem warto zauważyć, że standard cywilizacyjny nie powinien polegać tylko na zwiększaniu odsetka osób z dyplomami szkół wyższych (co zresztą, jak pokazują doświadczenia wielu krajów, zwykle skutkuje obniżeniem jakości kształcenia) lecz na poważnym i, co istotne, perspektywicznym planowaniu rozwoju pozostałych szczebli systemu edukacyjnego.

Niniejsza książeczka podejmuje próbę przybliżenia czytelnikowi zarówno głównych priorytetów europejskich w obszarze edukacji zawodowej, jak i struktur oraz wybranych zagadnień dotyczących funkcjonowania systemów oświatowych w sześciu krajach Unii Europejskiej. Informacje na temat systemów szkolnych uzupełniłam krótką charakterystyką wymagań stawianych absolwentom polskich szkół w tychże krajach w momencie ubiegania się o pracę. Znalazło się także miejsce na krótki opis inicjatyw Komisji Europejskiej dotyczących uznawalności wykształcenia, kształcenia, szkolenia i doskonalenia zawodowego.

Mam świadomość tego, że temat nie został wyczerpany i że pewne kwestie zostały jedynie zasygnalizowane, ale mimo to, towarzyszy mi nadzieja, że książeczka ta przybliży czytelnikowi zainteresowanemu szkolnictwem zawodowym w innych krajach europejskich jego kontekst, zasady funkcjonowania, wymagania stosowane wobec absolwentów szkół zawodowych w momencie przejścia ze szkoły do świata pracy.

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ — PODSTAWOWE PRIORYTETY

1 maja 2004 roku Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Czy fakt ten zmienia w radykalny sposób oblicze kształcenia w polskich szkołach? Raczej nie. Zamknięcie negocjacji dotyczących kwestii edukacji nastąpiło już w listopadzie 1998 roku, a ostateczne porozumienie podpisano w 2002 roku. Polska zaakceptowała regulacje prawne Unii Europejskiej w dziedzinie szkolnictwa. Zgodnie z artykułami 126 i 127 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, każdy kraj członkowski zachowuje niezależność w dziedzinie edukacji. Unia Europejska nie narzuca krajom członkowskim programów kształcenia, nie zmienia treści kształcenia. Polska oświata pozostaje autonomiczna i jest tak, jak przed wstąpieniem Polski do UE, oparta na polskich regulacjach prawnych z uwzględnieniem jedynie tych przepisów, które sama zaakceptuje, jak np. uznawanie kwalifikacji zawodowych. Wspólne są jedynie programy i świadectwa międzynarodowe.

Strefa edukacji jest zatem traktowana w Unii Europejskiej jako dziedzina, w której szanuje się przede wszystkim narodowe regulacje i tradycje, dlatego jest to obszar pozostający w zakresie kompetencji każdego z państw członkowskich. Unia Europejska nie posiada wspólnej, jednakowej dla wszystkich państw polityki edukacyjnej, ale jej rolą jest stworzenie systemu współpracy pomiędzy państwami członkowskimi. Edukacja w Europie jest jak patchwork – całość składająca się z wielu zupełnie różnych elementów.

Unia Europejska zapewnia:

- ★ Międzynarodowe partnerstwo w dziedzinie edukacji i szkoleń.
- ★ Programy wymiany doświadczeń i staży poza granicami własnego kraju.
- ★ Wspieranie innowacyjnych projektów dotyczących kształcenia i doskonalenia ogólnego i zawodowego.
- ★ Tworzenie sieci instytucji partnerskich: akademickich i oświatowych.
- ★ Wspieranie wykorzystywania nowoczesnych technologii informatyczno-komunikacyjnych w procesie kształcenia.
- ★ Tworzenie podstaw do międzynarodowego rozpoznawania i uznawania kwalifikacji.
- ★ Kształtowanie warunków do wzajemnego poznawania się państw członkowskich, poprzez sieci informacji o edukacji.

Brak ingerencji organów Unii Europejskiej w systemy szkolne poszczególnych państw członkowskich nie oznacza jednak, że nie istnieją punkty stykowe. Mówi się o wspólnej polityce edukacyjnej, polegającej na zapewnieniu dostępu do edukacji na wszystkich szczeblach i każdemu obywatelowi, umożliwienie tzw. „przepływu” pracowników i uznawaniu świadectw, dyplomów i kwalifikacji zawodowych. Co to oznacza? Po wejściu Polski do Unii Europejskiej nie powinno już być problemów z uznaniem dyplomu czy świadectwa, jednakże przy zamiarze podjęcia pracy na terenie któregoś z państw UE, w niektórych przypadkach o uznaniu (lub nie) kwalifikacji zawodowych może decydować pracodawca¹⁾.

¹⁾ Dokładne informacje na temat uznawalności wykształcenia można znaleźć na stronie Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej <http://www.buwiwm.edu.pl> oraz witrynie Unii Europejskiej <http://www.europa.eu.int>

Dla systemów edukacji zawodowej jednym z najpilniejszych zadań jest dziś zespolenie kształcenia i doskonalenia kadr z polityką rozwoju gospodarki. Aktualne zadania zawodowe wymagają, aby pracownicy obok wysokich umiejętności posiadali również przygotowanie zawodowe w szerszym zakresie, umożliwiające przekwalifikowanie się, gdy jest to konieczne. Resorty edukacji w poszczególnych krajach europejskich, jak również dokumenty Unii Europejskiej wskazują na potrzebę zbliżenia szkolnictwa zawodowego do wymagań współczesnej gospodarki i rynku pracy, stąd też coraz częściej pojawiają się postulaty włączenia pracodawców w proces kształtowania programów nauczania określonych zawodów. Jednym z rozwiązań jest proponowany w dokumencie Komisji Europejskiej „Wspólny raport w sprawie zatrudnienia”, wydanym w 1998 roku, mechanizm tworzenia tzw. dobrych praktyk, czyli umożliwiania współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i szkolnictwem zawodowym. Przykładami „dobrej praktyki” są m.in.: promowanie powstawania nowych miejsc pracy w środowisku lokalnym, aktywizacja osób bezrobotnych poprzez szkolenia, zwłaszcza w przedsiębiorstwach, oferowanie programów kształcenia dualnego (praca w przedsiębiorstwie i nauka w szkole zawodowej), czasowe zatrudnianie bezrobotnych na miejsce pracowników oddelegowanych na szkolenia (tzw. rotacyjne miejsca pracy).

Inny dokument Komisji Europejskiej „Biała Księga kształcenia i doskonalenia zawodowego. Nauczanie i uczenie się – na drodze do uczącego się społeczeństwa” wskazuje, że we współczesnym społeczeństwie ujawniły się trzy wielkie czynniki przemian: rozwój społeczeństwa informacyjnego, rozwój cywilizacji naukowej i technicznej oraz globalizacja gospodarki. Tendencje te oddziałują na proces zatrudnienia absolwentów szkół zawodowych. Prognozy zapowiadają rozwój sektora usług i przetwarzania informacji, przy jednoczesnym obniżeniu zatrudnienia w sektorze rolnictwa i przemysłu. Przed polską edukacją, zwłaszcza zawodową, stawia to ogromne wyzwania. Przede wszystkim pojawia się konieczność nadążania za potrzebami gospodarki względem wykwalifikowanej kadry. Co powinny uczynić kraje, które podobnie jak Polska potrzebują zwartej i systemowej reformy kształcenia zawodowego? Oto kilka propozycji zawartych w raporcie „Zatrudnienie w świecie 1998–1999”:

- ▶▶ Systemy kształcenia i doskonalenia zawodowego powinny być tworzone we współpracy pracodawców, pracowników i rządów poszczególnych krajów.
- ▶▶ Rządy powinny tworzyć zachęty dla pracodawców i pracowników, aby współfinansowali szkolenia poprzez poprawę jakości szkoleń, uznawalność świadectw na wewnętrznym i zewnętrznym rynku pracy, obniżanie kosztów szkolenia, np. poprzez ulgi podatkowe, wspólne organizowanie szkoleń przez grupy przedsiębiorstw, regularne informowanie o zapotrzebowaniu rynku pracy na określone kwalifikacje, korzystne systemy kredytów dla osób kształcących się zawodowo.
- ▶▶ Wspieranie systemu uznawania świadectw i umiejętności nabytych we wszystkich formach kształcenia, zarówno w szkole zawodowej, jak i podczas pracy zawodowej, np. poprzez zapewnienie porównywalności jakości szkoleń.
- ▶▶ Tworzenie przez odpowiednie resorty edukacji szeroko rozumianej strategii szkoleniowej, obejmującej planowanie, opracowanie standardów kwalifikacji zawodowej itp.

Są to elementy tzw. polityki perspektywicznej. Tu i teraz należy zwracać uwagę na tworzenie podstaw i wzmacnianie współpracy europejskiej w obszarze kształcenia, doskonalenia i szkolenia zawodowego. Współpraca w dziedzinie edukacji wymaga opracowania zasad uznawania kwalifikacji zdobytych w krajach członkowskich, swobodnego wyboru szkoły na terenie Unii Europejskiej, otwierania rynków pracy dla absolwentów wykształconych, zgodnie ze wspólnymi standardami kwalifikacji zawodowych. Przede wszystkim należy jednak przypominać nieustannie, że rozwój gospodarki zależy od właściwej struktury kształcenia zawodowego, a co za tym idzie – od jakości kwalifikacji zawodowych, absolwentów szkół o profilu zawodowym.

W dokumentach dotyczących polityki oświatowej, wydawanych w ostatnim czasie przez ministerstwa niektórych państw Unii Europejskiej (m.in. Czechy i Polska) odpowiedzialne za edukację odnaleźć można sformułowania stwierdzające, że stopień wykształcenia narodu i konkurencyjność jego siły roboczej zależy głównie od osiągniętego poziomu wykształcenia ogólnego. Jest to jednak argument dyskusyjny, nieznajdujący potwierdzenia w doświadczeniach wielu państw europejskich, które szczególną wagę przywiązują do kształcenia zawodowego, a jednocześnie ich gospodarka wykazuje cechy konkurencyjności wobec innych. Wykształcenie zawodowe przeważa w Niemczech (77% uczących się), w Austrii (77%), w Szwajcarii (69%), na Słowacji (67%) czy Węgrzech (73%).

W krajach środkowoeuropejskich przywiązywano od dawna uwagę do kształcenia zawodowego. Przykładem mogą być Niemcy, gdzie już od średniowiecza propagowano tzw. „naukę na mistrza”, a od XVI wieku prowadzono kształcenie robotników cechów rzemieślniczych w tzw. szkołach niedzielnych. Podobnie silne przywiązanie do kształcenia zawodowego istniało w byłych Austro-Węgrzech. Ta tendencja zachowuje siłę także i obecnie. Warto zaznaczyć, że w krajach, w których przywiązuje się uwagę do kształcenia zawodowego, osiąga się wyższy poziom zatrudnienia młodzieży, niż w krajach o przewadze kształcenia akademickiego, takich jak choćby Włochy czy Hiszpania.

Tab. 1. Kształcenie ogólne i zawodowe/techniczne w szkołach średnich drugiego stopnia (wybrane kraje OECD)

- ▶▶ Najczęściej występująca proporcja pomiędzy przygotowaniem ogólnym a zawodowym/technicznym w roku 1997 = 50:50; w roku 2004 = 40:60
- ▶▶ Kraje, w których proporcje obu typów kształcenia są równe: Dania, Finlandia, Szwecja, Norwegia, Francja
- ▶▶ Wysoki odsetek przygotowania zawodowego/technicznego i niski przygotowania ogólnego: Czechy, Niemcy, Holandia, Węgry, Włochy, Słowacja
- ▶▶ Wysoki odsetek przygotowania ogólnego i niski przygotowania zawodowego/technicznego: Japonia, Grecja, Portugalia, Irlandia, Polska, Włochy, Hiszpania.

Źródło: Education et a glance: OECD Indicators 2003, 2003. Paris 2003.

Jedna z chorób współczesnej cywilizacji – bezrobocie wśród młodych osób – wiąże się ściśle z edukacją, a przede wszystkim z dobrym przygotowaniem do pracy zawodowej. Potwierdzają to socjologiczne badania międzynarodowe. W państwach rozwiniętych gospodarczo najwyższy stopień bezrobocia dotyka obywateli nieposiadających żadnych kwalifikacji zawodowych. Inne interesujące badania porównawcze pokazują, że najniższy wskaźnik bezrobocia wśród młodzieży występuje w tych krajach, w których przygotowują się oni do pracy w zasadniczych szkołach zawodowych w systemie przemiennym, czyli jednocześnie pracują i uczą się. Najwyższy poziom bezrobocia istnieje wśród młodzieży tych państw, w których edukacja zawodowa jest realizowana jedynie w szkołach maturalnych.

Warto zatem, by jak feniks z popiołu zaczęła się odradzać myśl o wartości kształcenia zawodowego, zwłaszcza w naszym kraju, bowiem od lat mamy do czynienia ze stereotypem „gorszego” wykształcenia zawodowego. Przytaczane wyniki badań międzynarodowych mówią jednak o całkowicie odmiennej kwestii. Warto uczyć się zawodu, ponieważ rynek pracy (nie tylko rodzimy) pilnie potrzebuje fachowców: dobrze przygotowanych, doświadczonych, odpowiedzialnych i kreatywnych.

Początek zmian zasygnalizowano w dokumencie Ministerstwa Edukacji Narodowej „Strategia państwa dla młodzieży na lata 2003–2012”, wydanym w sierpniu 2003 roku. Pisano wówczas: „Wyrównywanie szans rozwoju młodego pokolenia to główny cel strategii państwa dla młodzieży. Istotnym celem strategii winno się stać jak najlepsze wykorzystanie możliwości wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dziś szkolnictwo zawodowe nadal czeka z niecierpliwością na wcielenie strategii w życie”.

3

KSZTAŁCENIE, DOKSZTAŁCANIE I SZKOLENIE ZAWODOWE W WYBRANYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

CZECHY

Czechy, mimo że leżą tak blisko, są dla nas wciąż dość egzotycznym krajem. Kraj ten zamieszkuje 10,3 mln obywateli. Główne miasta to: Praga (1,2 mln mieszkańców), Brno, Ostrawa, Pilzno i Ołomuniec. Czechy dzielą się na 13 krain i miasto wydzielone – Pragę. Językiem urzędowym jest czeski, walutą obowiązującą – korona czeska. Wśród grup etnicznych wyróżnić można: Czechów (94%), Słowaków (3,1%), pozostałe grupy to Romowie, Niemcy, Węgrzy i Polacy (ok. 0,5%).

Czechy nazywane są „dachem Europy” z dwóch powodów. Po pierwsze, większość kraju stanowią wyżyny (ok. 74%) po drugie – wszystkie rzeki tego kraju spływają do „obcych mórz”. Perłą miast czeskich jest z pewnością Praga, która 11 lat temu została wpisana na światową listę dziedzictwa kulturalnego UNESCO.

Stosunki Polski z Czechami były dość zmienne. Okresy przyjaźni przeplatały się z czasami chłodu czy wręcz rywalizacji. Już od XII wieku kraj ten znajdował się w orbicie wpływów niemieckich. Od XVI wieku do 1918 roku wchodził w skład monarchii habsburskiej. Czesi utworzyli niepodległe państwo wraz ze Słowakami dopiero po I wojnie światowej, w 1918 roku. Historia jednolitych narodowościowo Czech rozpoczęła się dopiero w 1993 roku. Pierwszym prezydentem Republiki Czeskiej został Vaclav Havel.

EDUKACJA PO CZESKU

Czesi muszą się uczyć obowiązkowo od 6 do 15 roku życia. Edukacja rozpoczyna się szkołą podstawową (klasy 1–5, 6–11 rok życia dziecka), po której uczniowie mogą zdecydować się na ośmioletnie gimnazjum kończące się maturą. To pierwszy z możliwych sposobów konstruowania własnej ścieżki kształcenia. Drugą możliwością jest ukończenie szkoły podstawowej, trwającej 9 lat (6–15 rok życia) i następnie dokonanie wyboru dalszej drogi edukacyjnej – 4-letniego gimnazjum kończącego się maturą lub zawodowej szkoły średniej (Střední odborné učiliště – SOU), które oferuje kształcenie w wielu poszukiwanych na rynku pracy zawodach. Jeszcze jedną możliwością jest wybór 6-letniego gimnazjum (11–17 rok życia) po szkole podstawowej (6–11 rok życia).

Około 52% młodych ludzi kształci się na poziomie średnim w szkołach technicznych i zawodowych, a około 48% w szkołach o profilu ogólnokształcącym. Absolwentami szkół wyższych zostaje ok. 8% Czechów, przy czym od początku lat 90. liczba osób z wyższym wykształceniem systematycznie wzrasta. Lekcje w Czechach trwają podobnie jak w Polsce: 45 minut.

W średniej szkole zawodowej zdaje się egzamin z przedmiotów zawodowych, zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. Egzamin teoretyczny jest podzielony na dwie części: ustną i pisemną.

W części ustnej uczeń losuje jeden z 20–30 tematów przygotowanych przez dyrektora szkoły. Czas na przygotowanie się do odpowiedzi przed szkolną komisją egzaminacyjną wynosi 15 minut. Egzamin pisemny trwa 240 minut. Szkoła ustala 3 do 5 zadań egzaminacyjnych, z których uczeń losuje jedno. Podobnie jak w przypadku egzaminu teoretycznego, egzamin praktyczny uczeń zalicza w szkole. Zakres pracy dyplomowej określa szkoła. Uczeń ma na jej wykonanie maksymalnie 3 dni, przy czym może pracować nad jej wykonaniem nie dłużej niż 7 godzin dziennie. Po zdaniu egzaminu zawodowego uczeń otrzymuje dyplom państwowy potwierdzający kwalifikacje do wykonywania zawodu. Niektóre ze szkół średnich zawodowych proponują obok przedmiotów zawodowych także przedmioty ogólne. Na koniec kształcenia uczniowie zdają maturę z przedmiotów ogólnych i zawodowych. Ten rodzaj szkoły można porównać do polskiego technikum.

FRANCJA

Francja liczy ponad 59 mln obywateli. Obok Paryża głównymi miastami Francji są: Marsylia, Lyon, Tuluza, Nicea, Nantes. Językiem urzędowym jest oczywiście francuski, obowiązującą walutą – euro. Francja jest najczęściej odwiedzanym przez turystów państwem Europy. Każdy znajdzie we Francji coś dla siebie – wspaniałe zamki w dolinie Loary, francuską Riwierę, przepiękne zabytki Paryża. Może dlatego sami Francuzi rzadko odczuwają potrzebę wyjeżdżania poza granice swojego kraju. Francję charakteryzuje duże zróżnicowanie zwyczajów, tradycji, a nawet języka. Są regiony, które zachowują swoją odmienność kulturową, takie jak Prowansja czy Bretania²⁾.

FRANCUSKI MODEL SZKOLNICTWA

Francja to kraj, który może być dumny z wysokiego poziomu gospodarki. Duży wpływ ma na to system edukacyjny. Niełatwo jednak zorientować się w zróżnicowanym systemie szkolnictwa francuskiego.

Pierwszym szczeblem wychowania i nauczania w systemie szkolnym Francji jest przedszkole. Przeznaczone jest ono dla dzieci w wieku 3–6 lat, przy czym jako jedyny system szkolny w państwach Unii Europejskiej dopuszcza przyjęcie do placówki dzieci 2-letnich. Wysoki stopień upowszechnienia przedszkola wśród dzieci 2-letnich – 32,3%, 3-letnich – 93,7%, 4-letnich – 95,6%, 5-letnich – 97,9% wyraźnie ukazuje ogromny stopień powszechności przedszkola, rzadko spotykany w innych krajach.

Ta popularność związana jest nierozdzielnie z odległymi i ugruntowanymi tradycjami, bogatym zbiorem aktów prawnych oraz sytuacją społeczno-gospodarczą i kulturalną Francji. Podstawowym czynnikiem jest głębokie zaufanie rodziców do działań wychowawczych przedszkola, które sprzyja wszechstronnemu wychowaniu i wyrównuje jednocześnie szanse oświatowe dzieci. Trzecim powodem wzrostu zainteresowania jest zmiana tradycyjnej struktury rodziny, a dokładniej – dynamiczny wzrost zatrudnienia kobiet, co powoduje konieczność oddania dzieci pod opiekę nowo powstałych przedszkoli i klas przedszkolnych.

Francuzi uczą się obowiązkowo przez 10 lat – od 6 do 16 roku życia. Pierwszym etapem jest szkoła elementarna, drugim 3-letnie kolegium i trzecim – 4-letnie liceum profilowane, w którym można się uczyć ogólnie lub zawodowo. We Francji lekcje są najdłuższe w Europie i trwają 55 minut. Oceny są punktowe i można uzyskać maksimum 20 punktów – odpowiednik polskiej szóstki. Przeważnie uczniowie nie chodzą do szkoły w środy i sobotnie popołudnia.

Szkoła elementarna dzieli się na dwa cykle programowe: podstawowy i pogłębiający.

²⁾ Szczegółowych informacji na temat Francji można poszukać na stronie internetowej ambasady – www.ambafrance.org.pl lub witrynach www.france.com czy www.francetourism.com

Obecna organizacja nauczania początkowego, oprócz zasady jednolitości, obowiązkowości, bezpłatności i świeckości systemu szkolnego, zakłada również szeroko rozumianą zasadę elastyczności w określaniu wieku rozpoczęcia nauki szkolnej. Jest on uzależniony od dojrzałości umysłowej i fizycznej dziecka. Naukę w cyklu podstawowym mogą więc podjąć jednocześnie dzieci 5-, 6- i 7-letnie, przy czym zgoda na rozpoczęcie nauki przez 5- i 7-latków uzależniona jest od wspólnej opinii lekarza psychologa, nauczyciela, rodziców oraz od wyników uzyskanych podczas nauczania przedszkolnego. Daje to możliwość wcześniejszego rozpoczęcia nauki w szkole przez najzdolniejszych 5-latków oraz planowego opóźnienia startu szkolnego przez uczniów, którzy w chwili ukończenia 6 roku życia nie byli jeszcze w pełni przygotowani do rozpoczęcia nauki w cyklu przygotowawczym. Okazuje się jednak, że ponad 98% uczniów zdolnych do spełnienia obowiązku szkolnego rozpoczyna naukę w 6 roku życia, 1,99% w 7, a tylko 0,01% w 5. Najzdolniejsi mają także możliwość przechodzenia z klasy niższej do klasy wyższej. Prowadzona jest dokładna obserwacja uczniów oraz analiza ich wyników nauczania. W przypadku pozytywnej oceny można przesunąć najzdolniejsze dzieci do klas wyższych. Dla uczniów z trudnościami w nauce przewidziano także działalność zespołów wyrównawczych, organizowanych przez szkołę i poradnie wychowawcze.

Kolejnym szczeblem kształcenia jest 4-letnie kolegium – szkoła średnia pierwszego stopnia – w całości objęta obowiązkiem nauczania. Szkoła dzieli się na dwa cykle: cykl obserwacji (pierwszy rok nauczania – klasa 6, drugi rok nauczania – klasa 5, bowiem we Francji liczy się klasy od góry do dołu, a nie jak w Polsce z dołu systemu szkolnego ku górze), oraz cykl orientacji (pierwszy rok nauczania – klasa 4, drugi rok nauczania – klasa 3).

Program pierwszego i drugiego roku nauczania w cyklu obserwacji jest jednolity dla wszystkich uczniów. W ramach tego cyklu uczeń poddany jest ciągłej obserwacji pedagogicznej, psychologicznej i medycznej. Szczególną uwagę zwraca się na uzdolnienia, wyniki i postępy w nauce. Dokumentację dziecka prowadzą nauczyciele, pedagog i lekarz szkolny w ramach obowiązkowej orientacji pedagogicznej i zawodowej. Ułatwia to precyzyjne określenie predyspozycji ucznia co do jego dalszej drogi kształcenia. Młodzież, która po ukończeniu cyklu obserwacji nie zamierza kontynuować nauki w college'u, a podlega jeszcze obowiązkowi nauczania, może rozpocząć naukę w szkołach zawodowych. Uczniowie, którzy nie mają trudności w nauce, w tym także najzdolniejsi, kontynuują naukę w cyklu orientacji, który zgodnie z założeniem powinien przygotować do samodzielnego wyboru dalszej drogi edukacyjnej. W wyborze tym – podobnie jak w cyklu obserwacji – ma pomóc opinia grona nauczycielskiego, pedagoga i lekarza wydana na podstawie całorocznych badań i analiz sekcji orientacji i poradnictwa szkolnego. Z chwilą ukończenia cyklu orientacji, uczeń otrzymuje dyplom ukończenia kolegium wystawiony na podstawie egzaminu złożonego przed komisją departamentalną.

Około 20% francuskiej młodzieży uczy się tylko do 16 roku życia, czyli zalicza etap edukacji obowiązkowej. 80% kontynuuje naukę do matury. Matura francuska (ogólna, technologiczna i zawodowa) różni się od polskiej przede wszystkim tym, że zdaje się egzaminy ze wszystkich przedmiotów z ostatniego roku nauki w liceum. Prace maturalne są oceniane zewnątrznie. Przedmiot jest zaliczony wówczas, gdy uzyska się minimum 8 punktów na 20 możliwych. Matura jest dokumentem uprawniającym do dalszej nauki na wyższych uczelniach, a zatem nie trzeba zdawać dodatkowych egzaminów na studia (poza naukami medycznymi), ale stopnie z matury są brane pod uwagę przy rekrutacji, a zatem im lepsze, tym np. większe szanse na studia na wymarzonej uczelni.

Wśród szkół średnich proponujących kształcenie zawodowe wyróżnić można:

- ▶▶ Licea profilowane (ogólne i technologiczne, ale tu opiszę tylko te drugie). Nauka w liceum technologicznym trwa 3 lata i kończy się maturą zawodową, która umożliwia przyjęcie na studia wyższe. Oprócz tego w liceum technicznym można uzyskać dyplom technika, który upoważnia do wykonywania zawodu, ale nie daje możliwości podjęcia studiów wyższych.
- ▶▶ Licea zawodowe są 2-letnie. Po ich ukończeniu uzyskuje się zaświadczenie o zdolności do wykonywania zawodu, lub 4-letnie, zakończone maturą zawodową. 2-letnie liceum zawodowe realizuje tzw. kształcenie przemienne (dualne), czyli kształcenie teoretyczne

w szkole połączone z praktyką zawodową w przedsiębiorstwie. Uzyskuje się po jego ukończeniu dyplom pracownika wykwalifikowanego.

- ▶▶ Przynależenie do zawodu to mniej popularny, jednak przydatny rodzaj kształcenia zawodowego dla młodzieży w wieku 16–25 lat. Kształcenie zawodowe trwa tutaj zazwyczaj 2 lub 4 lata (w zależności od zawodu, jakiego młody człowiek chce się nauczyć), i realizowane jest w przedsiębiorstwach na zasadzie stażu pracowniczego. Ten rodzaj kształcenia prowadzi do uzyskania dyplomu kwalifikacji zawodowych (w rzemiośle będzie to np. czeladnik). Egzamin zawodowy zdaje się w szkole (teoria) oraz zalicza się także pracę dyplomową (wykonaną w zakładzie pracy).

Co interesujące, badania porównawcze wskazują, że w ciągu ostatnich lat o 4% zwiększyła się we Francji liczba osób kończących średnie szkoły techniczne i zawodowe, zmniejsza się zaś liczba osób zdających egzamin końcowy w szkołach ogólnokształcących.

Po ukończeniu szkoły średniej I stopnia (kolegium), młodzież wybierająca szkoły zawodowe w systemie przemiennym – odpowiednik naszych zasadniczych szkół zawodowych, ma zatem do wyboru nauczanie długie lub nauczanie krótkie. Nauczanie długie trwa 4 lata i objęta jest nim młodzież od 15 do 19 roku życia, natomiast nauczanie krótkie trwa 2 lata i przeznaczone jest dla uczniów od 15 do 17 roku życia. Studia krótkie koncentrują się na przygotowaniu wykwalifikowanych pracowników, a uzyskane w ich czasie dyplomy umożliwiają natychmiastowe i pełnoprawne wejście na rynek pracy.

Nauczanie długie to również kształcenie ogólnokształcące lub techniczno-zawodowe. Przygotowuje ono młodzież do uzyskania matury zawodowej, ogólnokształcącej lub technicznej. Dyplomy te otwierają drogę do studiów wyższych.

Studia w uczelniach wyższych także dzielą się na długie i krótkie. Studia długie (co najmniej 3-letnie) złożone są z trzech cykli. Cykl pierwszy, trwający 2 lata, to studia ogólne, będące rozwinięciem edukacji wyniesionej ze szkoły średniej. Po ich ukończeniu otrzymuje się dyplom DEUG. Cykl drugi to trwające do 3 lat studia profilowane, umożliwiające zdobycie kwalifikacji zawodowych. Po ich ukończeniu otrzymuje się tytuł licencjata (DEUG + 1 rok nauki) lub tytuł magistra (DEUG + 2 lata). Na studiach technicznych możliwe jest uzyskanie tytułu inżynierskiego (DEUG + 3 lata). Cykl trzeci to specjalistyczne studia podyplomowe lub studia doktoranckie.

Na studia we Francji przyjmowani są wszyscy chętni maturzyści, a dalsza selekcja studentów odbywa się już w czasie studiów. Na przykład na studiach medycznych, stomatologicznych czy farmaceutycznych dopiero od drugiego roku obowiązuje limit przyjęć. Spośród wszystkich, którzy studiuwali na pierwszym roku, naukę na drugim roku kontynuują tylko najlepsi.

HOLANDIA

Holandia to kraj zamieszkały przez 15,8 mln obywateli. Główne miasta to Amsterdam, Rotterdam, Haga i Utrecht. Holandia dzieli się na 12 prowincji, dodatkowo do Holandii należą także Antyle i Aruba. Językiem urzędowym jest holenderski, a obowiązującą walutą – euro. Ziemię obecnej Holandii w I w. p.n.e. podbili Rzymianie, następnie władali nimi Frankowie (V–VIII w.), Niemcy (IX–XVI wiek). W XVI wieku powstała Republika Zjednoczonych Prowincji Niderlandów³⁾.

³⁾ Wiele interesujących informacji dotyczących współczesnej Holandii można znaleźć na stronie www.holandia.pl

HOLENDRSKIE SZKOLNICTWO

W Holandii obowiązek szkolny dotyczy dzieci, które ukończyły 5 rok życia. Większość dzieci uczęszcza jednak do szkoły już od 4 roku życia. Obowiązek szkolny trwa w Holandii 12 lat. Szkoła podstawowa (Basisschool) trwa 8 lat i obejmuje dzieci w wieku od 4 do 12 lat. Celem szkolnictwa podstawowego jest zapewnienie 8 lat jednolitego wykształcenia, które jest podstawą do dalszego kształcenia średniego. Szkolnictwo podstawowe ma za zadanie stymulować rozwój emocjonalny i intelektualny dziecka, kreatywność, zapewnić zdobycie wiedzy i kompetencji społecznych, kulturowych i fizycznych. Kształcenie podstawowe odbywa się w szkołach publicznych i prywatnych. Około 65% należy do systemu szkolnictwa prywatnego. Rodzice mogą wybierać między szkołami publicznymi i prywatnymi. Szkolnictwo podstawowe jest bezpłatne, a podręczniki szkolne dostarcza szkoła.

W szkole podstawowej pierwsze 4 lata nazywa się klasami niższymi, a 4 ostatnie wyższymi. Rok szkolny trwa od 1 sierpnia do 31 lipca. Władze rządowe ustalają datę wakacji i czas ich trwania (zwykle 6 tygodni). Roczna minimalną liczbę godzin szkolnych ustala ustawa. Uczniowie muszą mieć co najmniej 3520 godzin zajęć w ciągu czterech pierwszych lat i co najmniej 4000 godzin w okresie czterech ostatnich lat. Oznacza to w praktyce, że w klasach niższych uczniowie mają co najmniej 22 godziny tygodniowo, natomiast w klasach wyższych 25 godzin. Zasadniczo jedna godzina lekcyjna trwa w Holandii 60 minut, zaś tydzień szkolny trwa 5 dni.

Istnieje grupa przedmiotów, które muszą znaleźć się w programie nauczania na poziomie podstawowym, najlepiej w formie interdyscyplinarnej. Są to: koordynacja sensoryczna i ćwiczenia fizyczne; język holenderski; arytmetyka i matematyka; język angielski; pewna liczba przedmiotów konkretnych, jak: geografia, historia, nauki ścisłe, nauki społeczne, wprowadzenie do prądów intelektualnych i religijnych; zajęcia ekspresyjne, tzn. rysunek, muzyka, praca manualna, zabawa i ruch; umiejętności społeczne i życiowe, jak bezpieczeństwo drogowe; oraz wychowanie zdrowotne. Plan szkolny i plan zajęć musi zatwierdzić inspekcja szkolna, ale szkoły podstawowe mogą same wybierać metody i środki dydaktyczne.

Ocenianie uczniów jest na tym poziomie ciągłe i ze wszystkich przedmiotów: przeprowadzają ją nauczyciele regularnie (zwykle dwa razy w roku i raz pod koniec roku szkolnego), na podstawie prac ustnych i pisemnych. Skala od 1 do 10 służy do oceniania uczniów. Ocena „1” oznacza istotne trudności, ocena „10” doskonałe wyniki. Mimo że co roku można powtarzać klasę, zdarza się to w Holandii rzadko. Właściwie wszystkie dzieci kończą szkołę podstawową. Uczniom opuszczającym szkołę podstawową nie wydaje się żadnego świadectwa ani dyplomu: otrzymują oni raport szkolny opracowany przez dyrektora i nauczycieli. Raport opisuje wyniki oraz możliwości ucznia i zawiera rady co do dalszej nauki ucznia. W około 2/3 szkół podstawowych w ostatniej klasie stosuje się jednolite w skali całego kraju sprawdziany. Mają one na celu ocenienie wiedzy uczniów i jej zrozumienie w perspektywie dalszej nauki w różnych typach szkolnictwa średniego. Jego wyniki mają charakter pomocniczy i mogą być uwzględnione w końcowym raporcie szkolnym.

W Holandii nauka w szkole średniej jest przeznaczona dla młodzieży w wieku od 12 do 16 – 18 lat. Istnieją cztery typy szkół średnich:

- ▶▶ Szkolnictwo przedzawodowe (VBO) – dla uczniów w wieku od 12 do 16 lat. Trwa ono 4 lata, zapewnia kształcenie ogólne i zawodowe i daje możliwość kontynuowania nauki w szkole średniej zawodowej drugiego cyklu oraz w systemie przysposobienia do zawodu. VBO obejmuje zajęcia techniczne, z ekonomii gospodarstwa domowego oraz prowadzenia domu, z zakresu sprzedaży, handlu i administracji oraz rolnictwa.
- ▶▶ Szkolnictwo średnie zawodowe (MAVO) – również dla uczniów w wieku od 12 do 16 lat. Po ukończeniu tej szkoły uczniowie mogą uczęszczać do szkoły średniej zawodowej drugiego cyklu, kontynuować naukę w szkole HAVO bądź na naukę przysposabiającą do zawodu.
- ▶▶ Szkolnictwo średnie ogólne drugiego stopnia (HAVO) – przeznaczone dla uczniów w wieku od 12 do 17 lat. Kształcenie trwa 5 lat i przygotowuje uczniów do nauki w szkolnictwie

wyższym zawodowym. Część uczniów kontynuuje dalej naukę na poziomie kształcenia średniego zawodowego drugiego cyklu.

- ▶ Szkoła średnia ogólnokształcąca, przygotowująca do studiów wyższych (VWO) – przeznaczona dla uczniów od 12 do 18 lat. Ten typ szkoły trwa 6 lat i przygotowuje uczniów do kształcenia uniwersyteckiego. VWO nie jest też jednolite, ale odbywa się w trzech rodzajach placówek: Atheneum (bez języków klasycznych), Gymnasium (języki klasyczne obowiązkowe) oraz Lyceum (języki klasyczne fakultatywne).

Program kształcenia we wszystkich szkołach średnich (ogólnych i zawodowych) do 15 roku życia obejmuje 15 przedmiotów obowiązkowych, które stanowią 80% wszystkich przedmiotów. Pozostała część programu składa się z przedmiotów do wyboru. Wybór jest sprawą indywidualną każdego ucznia, a jej zakres może się zmieniać z roku na rok. Istnieje możliwość, że niektórzy uczniowie ukończą naukę ogólną w dwa lata zamiast trzech, jeśli osiągną wcześniej przewidziany poziom kompetencji.

Podobnie jak w przypadku szkolnictwa podstawowego, ocena ucznia na tym poziomie jest ciągła. Jest przeprowadzana regularnie i odnotowana w raportach szkolnych. Skala ocen jest 1 do 10. Uczniowie przechodzą do następnej klasy, jeśli pod koniec roku szkolnego otrzymają z większości przedmiotów ocenę dostateczną (6). Po drugim roku przeprowadza się testy końcowe, które są nieodzowne ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, z wyjątkiem wychowania fizycznego.

Naukę na wszystkich poziomach szkolnictwa średniego wieńczy w Holandii egzamin końcowy, składający się z egzaminu wewnątrzszkolnego i krajowego. Egzamin wewnętrzny przygotowuje szkoła i jest przeprowadzany podczas ostatniego roku. Składa się on z dwóch lub kilku przedmiotowych sprawdzianów ustnych i pisemnych. Egzamin krajowy jest taki sam dla wszystkich szkół danego typu i przeprowadzany w tym samym czasie. Ocenę końcową stanowi średnia ocen z egzaminów wewnątrzszkolnych i egzaminu krajowego. Egzamin końcowy na różnych poziomach różni się liczbą przedmiotów (7 w VWO; w pozostałych 6) oraz w pewnej mierze rodzajem wybranych przedmiotów (w VWO większy nacisk kładzie się na języki obce, w innych typach szkół średnich na przedmioty zawodowe). Uczniowie, którzy zdadzą egzamin końcowy, otrzymują świadectwo (Diploma). Jest ono jednolite dla różnego typu szkół w całym kraju i umożliwia wstęp na uniwersytet lub podjęcie pracy zawodowej.

NIEMCY

Niemcy współczesne to kraj prawie 83-milionowy. Główne miasta to Hamburg, Monachium, Kolonia, Frankfurt nad Menem. Niemcy dzielą się na 16 krajów związkowych (landów), językiem urzędowym jest niemiecki, a obowiązującą walutą – euro. Niemcy to wspaniała kultura, przebogata muzyka i literatura, wystarczy wspomnieć tu Beethovena, Bacha, Schillera, Goethego, Manna czy Heinego. Spora część historii Niemiec wiąże się z historią Polski i niestety jest to związek pełen goryczy. Ostatnie dziesięciolecia próbują jednak odczarować nie najlepsze stosunki z naszymi zachodnimi sąsiadami. Współpraca, nie tylko w dziedzinie edukacji powoli nabiera cieplejszych barw. Młodzi Niemcy coraz chętniej wybierają Polskę na kraj swoich studiów czy wakacji. Pod tym względem są nawet bardziej otwarci niż ich polscy rówieśnicy.

EDUKACJA W NIEMCZECH

W Niemczech nie ma jednego scentralizowanego systemu edukacji, bowiem każdy z szesnastu landów ma prawo organizować szkolnictwo według własnego zamysłu. Na poziomie federalnym podejmowane są jedynie decyzje kluczowe i strategiczne. I choć landy chętnie korzystają

z powierzonej im autonomii, to ostatnimi czasy wyraźnie dostrzegalna jest tendencja do unifikacji typów szkół, wymagań programowych i egzaminacyjnych. Ujednolica się również dyplomy i certyfikaty wydawane przez szkolnictwo zawodowe. Niemal w całych Niemczech obowiązek szkolny rozpoczyna się od 6 roku życia i zwykle trwa 9 lat. Wyjątek stanowi Berlin, Brema, Brandenburgia i Nadrenia Północna-Westfalia, gdzie ten okres wydłużono o rok.

Niemiecki system kształcenia na poziomie szkolnictwa średniego jest dość wyjątkowy: podczas gdy w większości krajów zachodniej Europy przeważa tendencja do jednorodnego, takiego samego dla młodzieży do jak najwyższego wieku systemu, w Niemczech przeważa rozdzielanie dróg kształcenia dzieci już w 10 roku życia. Należy też zwrócić uwagę na to, że Niemcy to kraj o charakterze federalnym, stąd też w każdym z krajów związkowych mogą wystąpić pewne różnice w strukturze szkolnictwa. Przeważnie dzieci rozpoczynają naukę w szkole w wieku lat 6 (ukończone do 30 czerwca danego roku). Program jest w szkole podstawowej taki sam dla wszystkich. Nauka w szkole podstawowej jest bezpłatna. W pierwszych dwóch latach nauki uczniowie z reguły oceniani są opisowo. W późniejszych latach wprowadzana jest 6-stopniowa skala ocen, która stanowi odwrotność ocen praktykowanych w Polsce, czyli ocenie bardzo dobrej przypisana jest cyfra „1”.

W 10 roku życia, rodzice, po konsultacji z nauczycielami w szkole podstawowej, wybierają jedną z czterech rodzajów szkół średnich. Część dzieci przechodzi do szkoły głównej (Hauptschule), gdzie kończą klasy 5–9, lub 5–10 jeśli chcą się ubiegać o świadectwo ogólne ukończenia szkoły średniej. Oprócz szkoły głównej uczniowie mają do wyboru szkołę realną (Realschule), gimnazjum (Gymnasium) i szkołę zintegrowaną (Gesamtschule). W 16 roku życia uczniowie uzyskują świadectwo ukończenia szkoły średniej niższej, czasem nazywany małą maturą (Mittlererschulabschluss) i mogą wybrać szkołę średnią drugiego stopnia o profilu zawodowym, kończącą się maturą zawodową, szkołę zawodową systemu dualnego, która kończy się uzyskaniem dyplomu czeladnika lub pracownika wykwalifikowanego lub – jeśli z każdego przedmiotu na świadectwie szkoły średniej niższej otrzymali ocenę 4 (polski odpowiednik oceny dostatecznej), mogą ubiegać się o przyjęcie do gimnazjum wyższego. Tylko ukończenie gimnazjum wyższego pozwala na uzyskanie świadectwa maturalnego uprawniającego do studiów uniwersyteckich. Matura zawodowa pozwala na studia w wyższych szkołach zawodowych. Dane statystyczne z ostatnich lat wskazują, że coraz więcej młodych Niemców, posiadających maturę uniwersytecką woli jednak podjąć studia w wyższej szkole zawodowej.

Dyplom kwalifikacji zawodowych uzyskuje się na koniec kształcenia zawodowego w systemie przemianym. Można ten typ kształcenia porównać do polskiej zasadniczej szkoły zawodowej (choć nie do końca chodzi o ten sam typ szkoły). Egzamin zdaje się w szkole zawodowej z części teoretycznej i w zakładzie pracy z części praktycznej. W skład komisji egzaminacyjnej wchodzi: przedstawiciel szkoły zawodowej, przedstawiciel odpowiedniej izby rzemieślniczej oraz opiekun praktyki w zakładzie pracy. Egzamin teoretyczny zdaje się w dwóch turach: po pierwszym roku kształcenia (tak zwany egzamin połówkowy) i na koniec edukacji. Bardzo wiele młodych osób wybiera kształcenia w systemie dualnym (szkoła zawodowa i szkolenie w zakładzie pracy). W Niemczech dba się przede wszystkim o zapewnienie możliwie jak największej liczbie młodych osób możliwości zdobycia zawodu, niebagatelne znaczenie ma także tradycja kształcenia zawodowego, sięgająca średniowiecza. Być może dlatego właśnie kształcenie zawodowe jest cechą wyróżniającą niemiecki system oświatowy spośród innych systemów europejskich.

SZWECJA

Szwecja liczy ok. 9 mln. obywateli. Największe miasta to Sztokholm, Goeteborg, Malmö, Uppsala, Linköping. Administracyjnie Szwecja dzieli się na 21 okręgów, językiem urzędowym jest szwedzki, a obowiązującą walutą korona szwedzka. Od wielu wieków Szwecja jest krajem jednolitym pod względem etnicznym i językowym. Wyjątek stanowi ludność fińskojęzyczna na północnym wschodzie kraju oraz Lapończycy.

SZKOLNICTWO W SZWECJI

System edukacji w Szwecji opiera się na zasadzie dostępności kształcenia dla wszystkich. Zarówno szkoła podstawowa, jak i średnia mają charakter jednolity, a programy kształcenia są takie same dla wszystkich szkół w całym kraju. W porównaniu do innych systemów szkolnych w Europie, szwedzki wydaje się niezwykle prosty. Tak jest w istocie.

Pierwszym etapem edukacji w Szwecji jest szkoła podstawowa (grundskola), do której dziecko idzie, gdy ukończy 7 lat. Dzieci uczęszczają do szkoły podstawowej do ukończenia 16 roku życia. W roku 1998 wprowadzono w Szwecji reformę oświaty, która zlikwidowała szczebel szkoły średniej niższej, odpowiednik naszego gimnazjum, włączając ją w strukturę szkoły podstawowej (w Polsce rok później reforma oświatowa dokonała zmiany odwrotnej – wyłoniła gimnazjum). Pomiędzy 16 a 19 rokiem życia uczniowie w Szwecji uczęszczają do szkoły średniej, która nazywa się gimnazjum (gymnasieskola), ale jest to odpowiednik naszego liceum.

Właściwie w Szwecji nie ma podziału szkół średnich na ogólne i zawodowe. Szkoła średnia w Szwecji jest zupełnie wyjątkowa, ponieważ oferuje ona 16 programów kształcenia, z których 14 to programy zawodowe, a tylko dwa przygotowują do studiów uniwersyteckich. Wśród programów kształcenia zawodowego wyróżnić można: handel i zarządzanie, budownictwo, animacja oraz higiena i opieka nad dzieckiem, inżynieria elektryczna, energetyka, żywienie, rzemiosło, opieka zdrowotna, hostessa, przemysł, media, eksploatacja zasobów naturalnych, mechanika samochodowa, program artystyczny. Dwa programy przygotowujące do studiów uniwersyteckich to nauki przyrodnicze i nauki społeczne. Warto zauważyć, że uczniowie, którzy chcą zdobyć wykształcenie w dziedzinie, której nie ma na oficjalnej liście programów kształcenia mogą podjąć naukę według programu indywidualnego – szkoła uzgadnia z uczniem zakres i treści kształcenia.

W 14 programach kształcenia zawodowego przynajmniej 15% ogólnego czasu nauki jest przeznaczony na szkolenie w przedsiębiorstwie. Szkolenie to zapewnia szkoła. Ona także pozostaje w łączności z lokalnym rynkiem pracy, wystawia świadectwa, na których znajdują się oceny z każdego przedmiotu nauczania, przy czym oceny są wystawiane w skali czterostopniowej: niezaliczony, zaliczony, zaliczony z wyróżnieniem, zaliczony ze szczególnym wyróżnieniem. Świadectwo szkoły średniej uprawnia do ubiegania się o przyjęcie do szkoły wyższej.

Kryteria przyjęć na uniwersytety i do innych szkół wyższych są tworzone przez instytucje kształcenia wyższego. W czasie procedury rekrutacji bierze się pod uwagę następujące kryteria: osiągnięcia szkolne, wyniki testu dla kandydatów na studia lub rozmowy kwalifikacyjnej, stopień przygotowania zawodowego lub doświadczenie zawodowe kandydata. Zauważyć można, że tyle samo uwagi poświęca się akademickiemu wykształceniu, co kształceniu zawodowemu, zarówno podczas nauki w systemie oświatowym, jak i w trakcie nauki w szkołach wyższych.

WIELKA BRYTANIA

Wielka Brytania liczy ok. 59 mln obywateli. Głównymi miastami są Londyn, Birmingham, Glasgow, Liverpool, Leeds, Manchester. Wielka Brytania składa się z czterech krain historycznych: Anglii, Walii, Irlandii Północnej i Szkocji. Językiem urzędowym jest angielski, obowiązującą walutą – funt szterling. Bez wątpienia w Wielkiej Brytanii można znaleźć wiele wspaniałych zabytków, m. in. megalityczne kręgi w Stonehenge, mur Hadriana, opactwo Westminster czy katedrę w Canterbury. Na liście światowego dziedzictwa UNESCO wpisano 25 brytyjskich zabytków (polskich 11).

BRYTYJSKI SYSTEM SZKOLNICTWA

Brytyjski system edukacyjny cechuje duże przywiązanie do tradycji. Prawne podstawy funkcjonowania szkół zaistniały w Akcie edukacyjnym z 1870 r. (The First Educational Act). Od tego czasu poprzez wiele aktów prawnych, przez wiele dziesięcioleci następowało zwiększanie liczby dzieci i młodzieży objętej obowiązkową edukacją. Obecny kształt oświaty reguluje Akt edukacyjny z 1944 roku (Educational Act), który bezpłatną i obowiązkową edukacją objął dzieci i młodzież w wieku od 5 do 15 lat. W 1971 roku okres nauki został wydłużony do osiągnięcia wieku 16 lat.

W latach 60. XX wieku zrezygnowano z wczesnej selekcji przy kierowaniu uczniów do różnego typu szkół średnich (grammar schools), kształcących w kierunku podjęcia przyszłych studiów i (modern school), niedających takich możliwości. W rezultacie rozwinęły się szkoły rozszerzone (comprehensive schools), których zasadą jest wspólne nauczanie dzieci i młodzieży o różnych zdolnościach i wynikach osiągniętych w szkole podstawowej. Tego typu szkoła średnia pozostawia otwarte wszelkie ścieżki dalszej edukacji.

W 1988 roku wydzielono w trakcie obowiązkowej edukacji 4 kluczowe etapy nauczania w zależności od wieku dziecka:

- 5–8 lat – 1 etap
- 8–11 lat – 2 etap
- 11–14 lat – 3 etap
- 14–16 lat – 4 etap.

Od 1996 roku, po każdym z etapów kluczowych można testować uczniów z każdego przedmiotu, w przypadku pierwszego etapu tylko z angielskiego i matematyki. Po czwartym etapie kluczowym (16 rok życia), egzamin obejmuje 6 przedmiotów, o dowolnie wybranym poziomie zaawansowania. Osoby, które go zaliczą otrzymują certyfikat poświadczający ukończenie obowiązkowej edukacji GCSE, czyli General Certificate of Secondary Education. Wyniki podawane są w sierpniu i co roku wywołują burzliwą dyskusję. Wielu komentatorów uważa, że egzamin jest za łatwy, a uczniowie uzyskują zbyt wysokie wyniki.

Każdy region w Wielkiej Brytanii posiada departament zajmujący się edukacją, podobne jednostki możemy znaleźć na poziomie hrabstw, a poszczególnymi szkołami zarządzają tzw. governing bodies z udziałem rodziców, związków wyznaniowych itp. Oprócz tego działają inspekcje szkolne w każdej z czterech krain historycznych Wielkiej Brytanii: Anglii, Walii, Północnej Irlandii i Szkocji, które wizytują szkoły, wydają opinie o ich funkcjonowaniu i tym samym decydują o ich istnieniu. Co ciekawe, inspekcje te nie podlegają ministerstwu edukacji lecz królowej.

Rok szkolny trwa 190 dni, szkoły pracują 5 dni w tygodniu, zajęcia szkolne rozpoczynają się zazwyczaj o godzinie 9 rano i trwają, wliczając nieobowiązkowe, do godziny do 15 lub 16. W Anglii, Walii, Irlandii Północnej rok szkolny rozpoczyna się we wrześniu i trwa do lipca, a w Szkocji rozpoczyna się w sierpniu, a kończy w czerwcu. Lekcje są najkrótsze w Europie i trwają 35 minut, a oceny są literowe: od A (najlepsza) do G (najgorsza).

System edukacyjny w wielkiej Brytanii jest zdecentralizowany, a każdy region ma swoje odrębne przepisy.

Przedszkola dla dzieci w wieku do 3 lat są z reguły płatne i organizowane przez instytucje prywatne. Starsze dzieci uczęszczają do przedszkoli organizowanych przez władze lokalne. Zajęcia odbywają się przez 5 dni w tygodniu po 2,5 godziny każdego dnia, uczęszczanie na nie jest dobrowolne i bezpłatne. W Szkocji 85% 3-latków i 100% 4-latków korzysta z edukacji przedszkolnej. Podobnie wysokie wskaźniki utrzymują się w pozostałych rejonach Wielkiej Brytanii.

Nauka w szkole podstawowej rozpoczyna się w Anglii, Walii i Szkocji w wieku 5 lat, a w Północnej Irlandii w wieku lat 4. Jej zakończenie jest przewidziane w Anglii, Walii i Północnej Irlandii w wieku 11 lat, a w Szkocji w wieku lat 12. Nauka jest bezpłatna, rodzice i uczniowie mają prawo

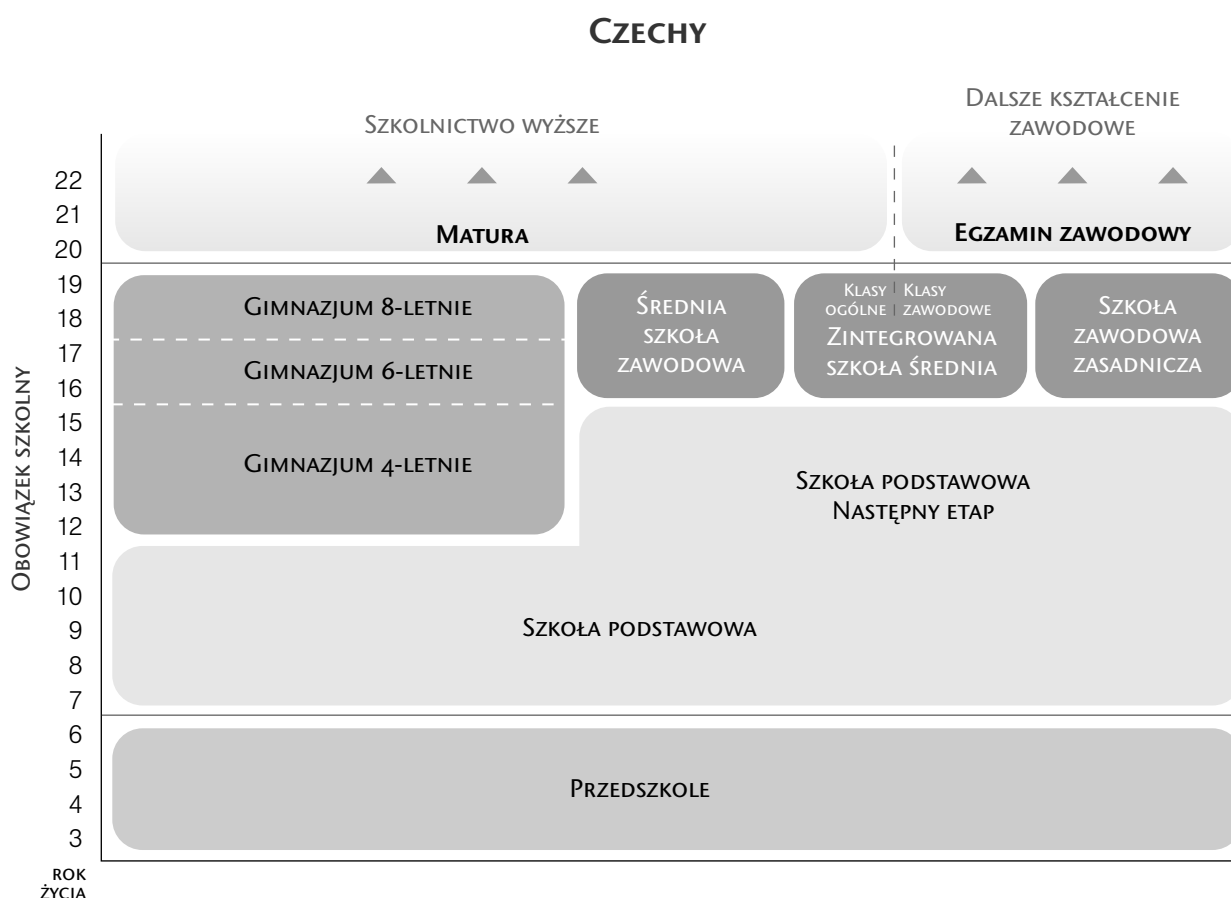
wyboru szkoły, nie ma rejonizacji. W Anglii i Walii w niektórych rejonach szkoła podstawowa może się dzielić na jednolitą szkołę podstawową (5–11 lat) lub szkołę początkową (5–8 lat) i pośrednią (8–12 lat).

Klasy szkolne grupują uczniów o zróżnicowanych zdolnościach i umiejętnościach. Ich liczebność zależy częściowo od wieku uczniów i lokalnych regulacji prawnych. Liczba godzin zajęć tygodniowo wynosi średnio 26 godzin, w zależności od wieku uczniów i regionu.

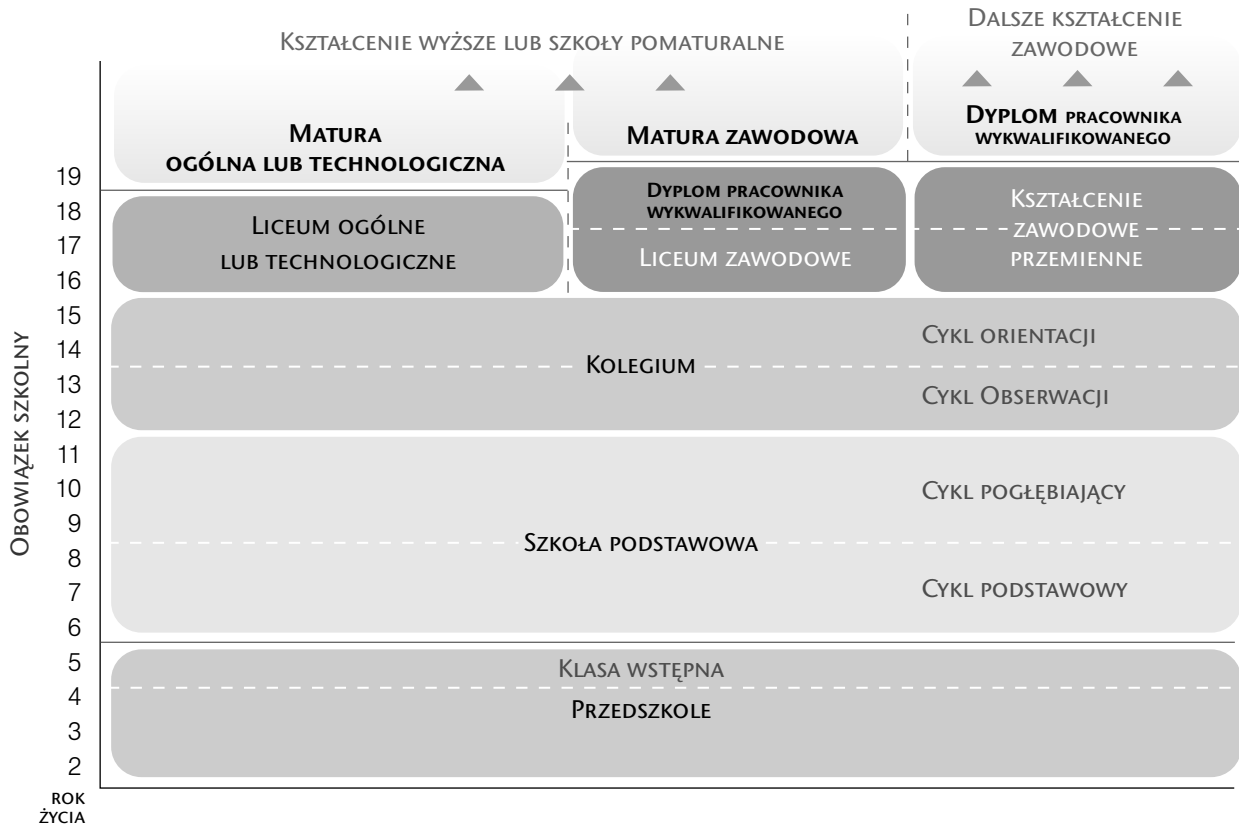
90% uczniów w Anglii i Walii uczęszcza do szkół rozszerzonych (comprehensive schools), kształcących uczniów o różnych zdolnościach i umiejętnościach, oprócz tego istnieją szkoły gramatyczne (grammar school), dające wykształcenie typowo akademickie, nowoczesne (modern schools), w których uzyskuje się wykształcenie zawodowe. Sporadycznie można spotkać technikum (technology college). W Północnej Irlandii istnieją obecnie dwa typy szkół średnich: gramatyczne (grammar) i po prostu średnie (secondary). Selekcja do nich odbywa się na podstawie testów. Lepsze wyniki gwarantują miejsce w szkołach gramatycznych (grammar school).

Nauka w szkołach średnich w Wielkiej Brytanii jest obowiązkowa dla dzieci w wieku od 11 do 16 lat. Wyjątek stanowi Szkocja, w której naukę w szkole średniej zaczyna się w wieku 12 lat. Po ukończeniu 16 lat, uczniowie mogą przygotowywać się do egzaminu maturalnego (poziom zaawansowany A-level) w swojej szkole średniej lub uczęszczając do szkoły ponadśredniej (college). Inne możliwości to podjęcie kursów zawodowych organizowanych przez prywatnych przedsiębiorców lub podjęcie nauki zawodu w systemie przemianym (nauka w szkole i praca w przedsiębiorstwie). Egzamin zawodowy przebiega podobnie jak w przypadku kształcenia dualnego w Niemczech.

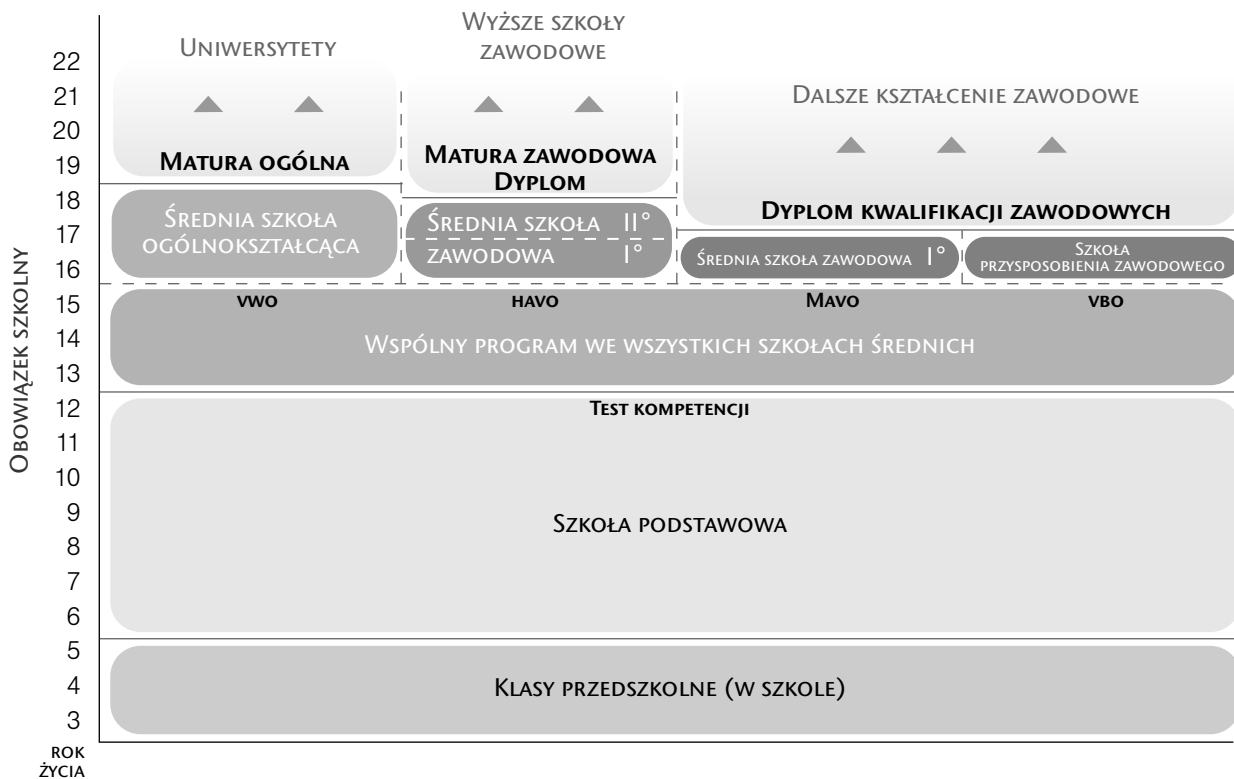
W wieku 18 lat uczniowie, którzy chcą studiować zdają egzamin A-level, z czterech lub pięciu przedmiotów na poziomie zaawansowanym. Od wyniku tego egzaminu zależą ich szanse na dostanie się na uniwersytet.

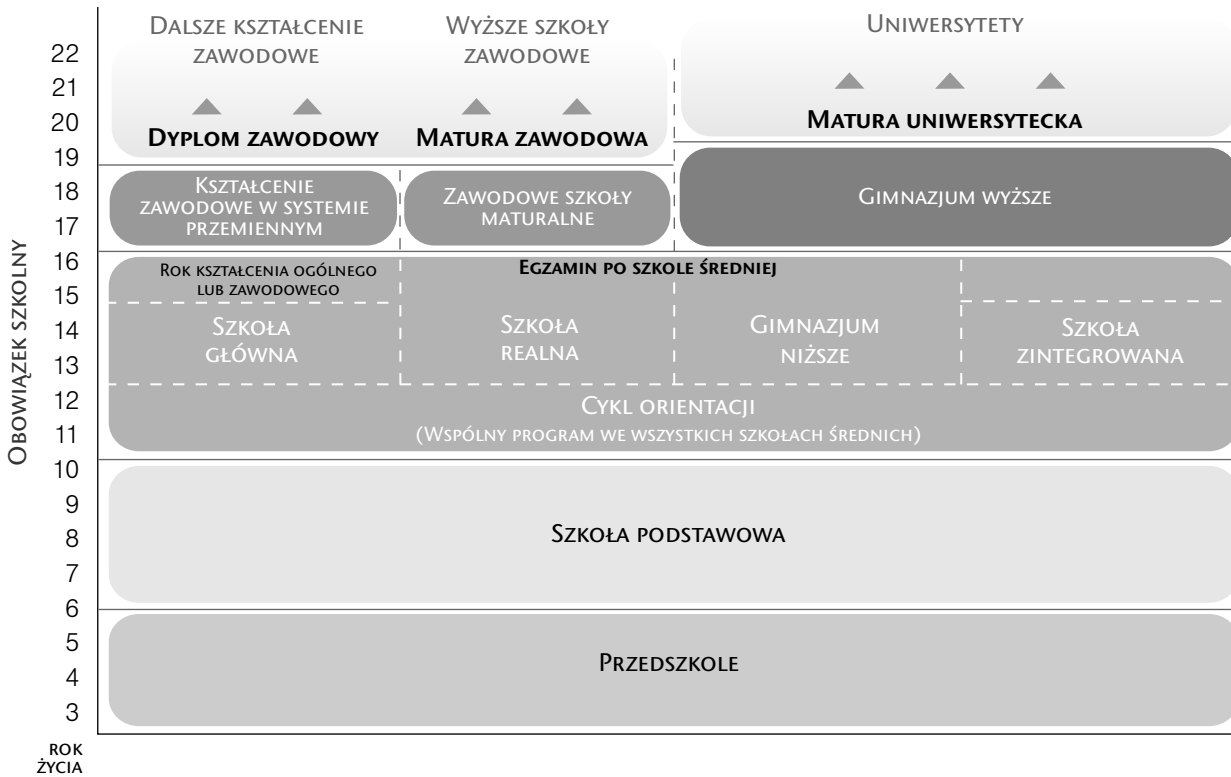
FRANCJA

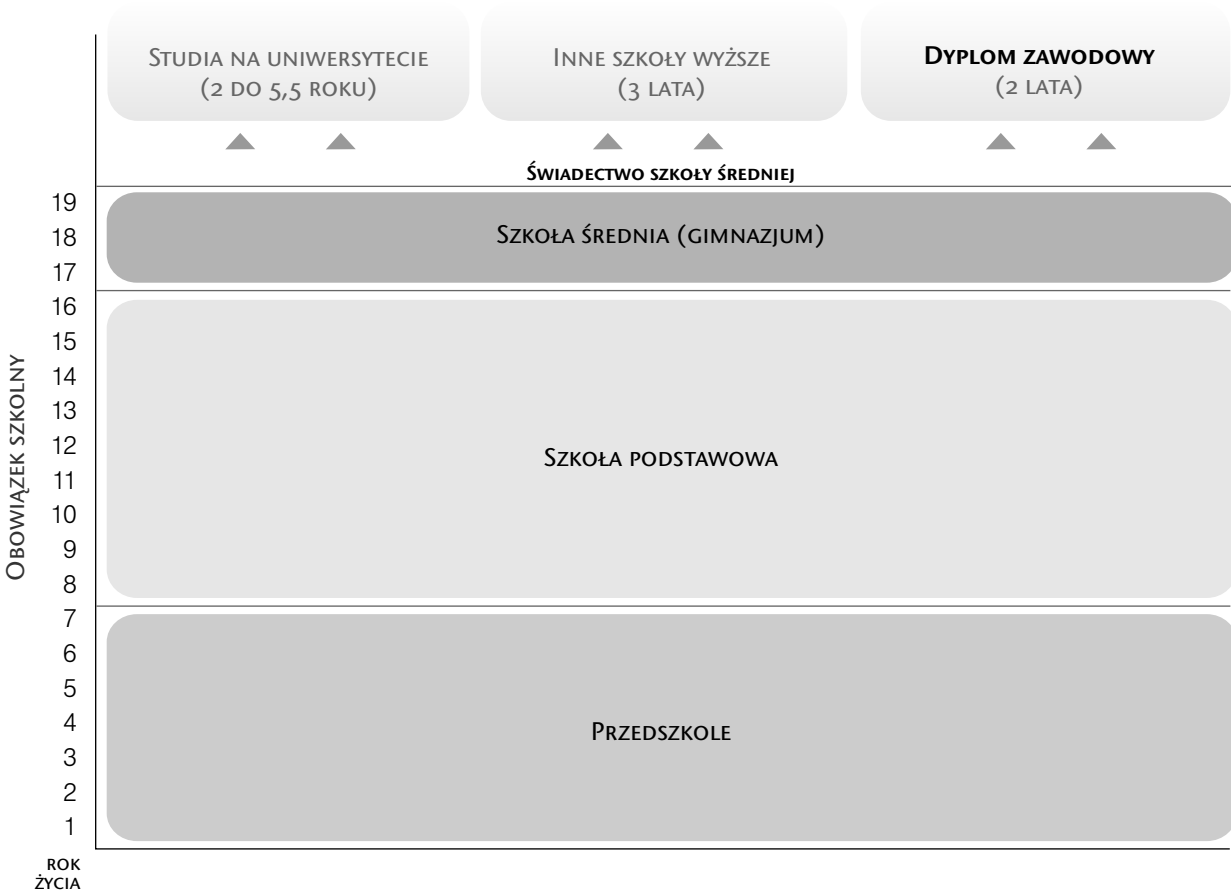
HOLANDIA

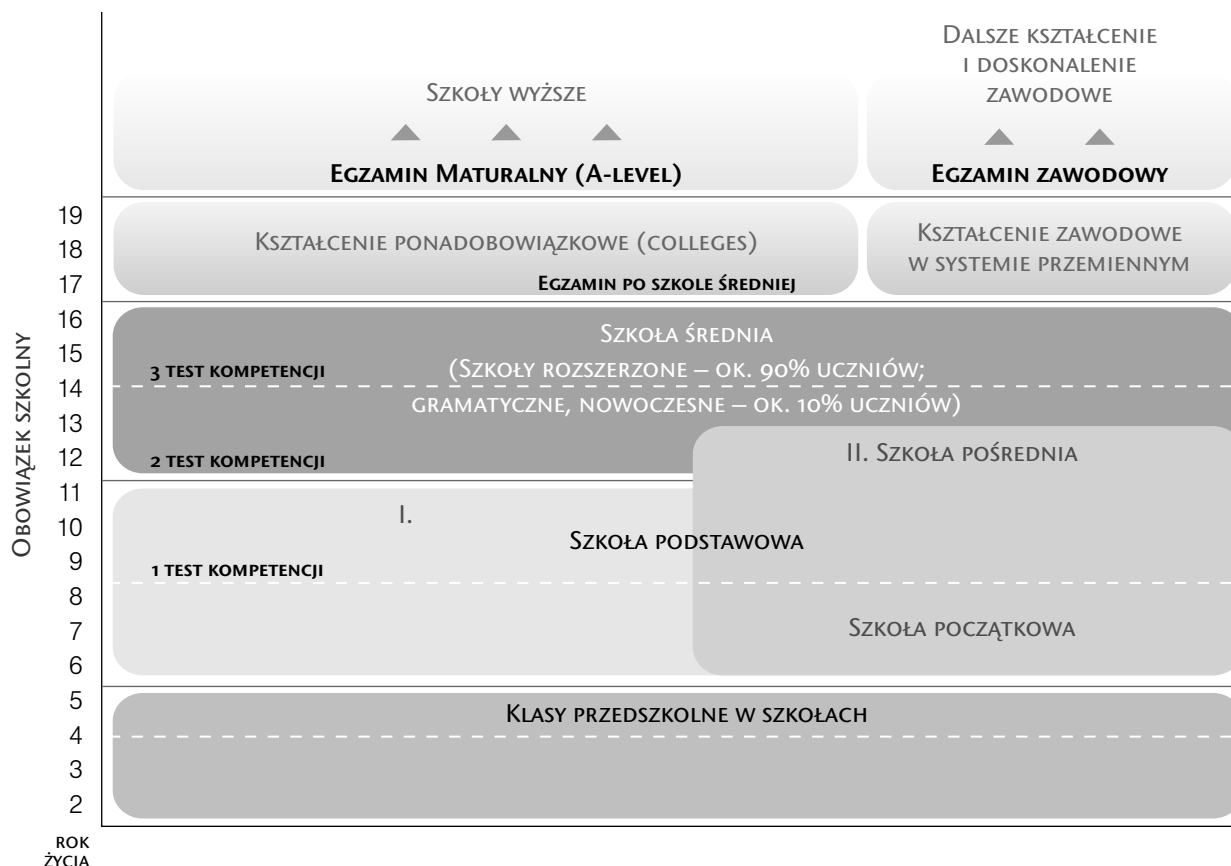
NIEMCY

SZWECJA

ANGLIA I WALIA

4

O UZNAWALNOŚCI POLSKIEGO WYKSZTAŁCENIA, CZYLI CO ZROBIĆ BY PODJĄĆ PRACĘ ZA GRANICĄ

Zgodnie z istniejącym prawem dotyczącym uznawania wykształcenia zawodowego w krajach członkowskich Unii Europejskiej, państwo członkowskie ma prawo odmówić zatrudnienia obywatelowi innego państwa członkowskiego na zasadach równorzędności w dwóch przypadkach:

- ▶▶ Jeżeli okres szkolenia zawodowego dla zdobycia określonych kwalifikacji w kraju pochodzenia jest krótszy o co najmniej rok od okresu szkolenia wymaganego do uzyskania takich kwalifikacji w kraju przyjmującym.
- ▶▶ Jeżeli system edukacji zawodowej w państwie pochodzenia różni się w zasadniczy sposób od systemu przyjętego w państwie przyjmującym lub gdy wykonywanie danego zawodu w państwie przyjmującym związane jest ze zdecydowanie szerszym zakresem obowiązków, niż jest to przyjęte w kraju pochodzenia tego obywatela.

W tych dwóch przypadkach państwo członkowskie może żądać od kandydata udowodnienia posiadania niezbędnych kwalifikacji, poddania się dodatkowym testom kwalifikacji lub przejścia okresu próbnego.

Warto przyrzeć się możliwościom ubiegania się o zatrudnienie w kilku krajach Unii Europejskiej.

CZECHY

W Czechach można pracować legalnie bez żadnych ograniczeń. Obywatele polscy, aby podjąć pracę nie muszą ubiegać się o specjalne pozwolenie, wystarczy paszport lub dowód osobisty. W kraju tym pracuje około 100 tys. obcokrajowców, w tym prawie 7 tys. Polaków. Najwięcej naszych rodaków wyjeżdża do Czech, by podjąć pracę górnika, ale poszukiwani są również pracownicy branży budowlanej, kierowcy, informatycy. Można pracować blisko rodzimego kraju, bez barier kulturowych i w przyjaznym klimacie.

Ze znalezieniem zatrudnienia jest jednak dość ciężko, ponieważ w Czechach panuje dość wysokie bezrobocie. Najatrakcyjniejszym miejscem dla poszukujących pracy jest Praga i jej okolice oraz Pilzno. Poszukując pracy w Czechach najlepiej skontaktować się z miejscowymi urzędami pracy lub z czeskim Ministerstwem Pracy (www.mpsv.cz). Przydatne strony internetowe to także: www.jobs.cz, www.prace.cz

FRANCJA

Ograniczenia w dostępie do francuskiego rynku pracy dla Polaków i obywateli innych państw nowo przyjętych do Unii Europejskiej będą trwały 5 lat, a więc do roku 2009. Do tego czasu podjęcie legalnej pracy wymaga specjalnego zezwolenia.

Jeśli francuski pracodawca zgodzi się na zatrudnienie pracownika z innego kraju, będzie miał obowiązek traktowania go (pod względem płacowym i warunków bytowych) tak samo, jak obywateli francuskich. O przyznanie zezwolenia na pracę występuje pracodawca do miejscowego urzędu pracy, on też ponosi ciężar kosztów administracyjnych. Wniosek rozpatruje francuski urząd ds. zatrudnienia i jeśli jego opinia jest pozytywna, dokumenty trafiają do francuskiego konsulatu w Polsce, który w tym momencie może wystąpić o przyznanie wizy z prawem do pracy. Po przyjeździe do Francji należy stawić się w urzędzie ds. migracji (OMI) w celu uzyskania świadectwa medycznego oraz umowy o pracę (lub tymczasowego zezwolenia na pracę), następnie wraz ze wszystkimi dokumentami (kopią umowy, aktualnymi badaniami lekarskimi i dokumentem tożsamości) należy stawić się w wydziale ds. cudzoziemców właściwej terytorialnie prefektury w celu uzyskania pozwolenia na pobyt. We Francji istnieją różne typy pozwoleń na pracę, w zależności od typu umowy o pracę. Jeśli zostaje zawarta umowa o pracę na okres krótszy niż jeden rok, otrzymuje się tymczasowe pozwolenie na pracę wydawane na okres 9 miesięcy, w czasie których nie wolno zmienić pracodawcy. W przypadku umowy o pracę na okres co najmniej jednego roku, wydawane jest pozwolenie 12-miesięczne, które może być przedłużone. Jeszcze inne zezwolenie otrzymują pracownicy sezonowi (zatrudnieni na okres poniżej 6 miesięcy). Pozwolenia na pracę nie muszą posiadać osoby prowadzące własną działalność gospodarczą i usługową, a także modele i modelki.

Wszelkie niezbędne informacje można uzyskać na stronie francuskiego Ministerstwa Pracy:

www.social.gouv.fr/htm/dossiers/accueil_ressort_ue/elergissement.pdf, a także na stronie urzędu ds. migracji www.omi.social.gouv.fr

Najłatwiej o pracę sezonową np. przy winobraniu, żniwach, zbiorach owoców i warzyw oraz w branży turystycznej i restauracjach. Potrzebni są także pracownicy branży stoczniowej, metalurgicznej, kierowcy, pracownicy branży budowlanej: tynkarze, malarze, dekarze, cieśle, drwale, a także informatycy, pielęgniarki, lekarze i opiekunowie osób starszych.

Propozycji pracy można także szukać w polskich urzędach pracy oraz instytucji pośredniczących w poszukiwaniu pracy:

www.anpe.fr, www.travail.gouv.fr, www.emploi-saisonnier.com

HOLANDIA

Holandia to drogi kraj, a zatem na utrzymanie należy przeznaczyć około 300 euro miesięcznie. Bezrobocie jest tu dość niskie, zarobki jedne z najwyższych w Europie. Do końca okresu przejściowego (dla Holandii jest to maj 2006 roku) należy zdobyć pozwolenie na pracę. Wydaje je w Holandii instytucja Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Do składania wniosków o pozwolenie na pracę dla pracownika-cudzoziemca jest uprawniony tylko jego przyszły pracodawca (musi on jak w większości krajów Unii Europejskiej udowodnić, że na danym stanowisku nie chce pracować żaden Holender). Cała procedura może trwać nawet 3 miesiące, ale w zależności od sytuacji na rynku pracy, władze holenderskie okresowo „otwierają” dla cudzoziemców niektóre sektory zatrudnienia. Informacje na ten temat publikuje Dziennik Urzędowy Królestwa Niderlandów (Staatscourant), a sama procedura wydawania zezwolenia na pracę trwa w takim przypadku około 2 tygodni.

Za pracę nielegalną pracownik nie płaci kary, ale może być deportowany, zaś pracodawca podlega karze grzywny w wysokości do 1 tysiąca euro od każdego nielegalnego pracownika. W Holandii poszukiwani są budowlańcy, opiekunki do dzieci, pracownicy służby zdrowia, elektrycy, informatycy. Można także znaleźć pracę w przemyśle wytwórczym, rzeźnictwie i transporcie. W większości zawodów potrzebna jest znajomość języka niemieckiego lub angielskiego, a w przypadku pielęgniarek – holenderskiego.

Jeśli szukasz pracy w Holandii, warto zajrzeć na strony Holenderskiego Biura Pracy: www.verk.net lub www.verk.nl oraz instytucji zajmujących się procedurą wydawania pozwoleń na pracę: www.employment.gov.nl, czy też holenderskich agencji pośrednictwa pracy: www.abu.nl, www.nbbu.nl

NIEMCY

Podobnie jak do innych krajów UE, do Niemiec można wjechać na dowód osobisty – paszport nie jest już konieczny. Mimo obowiązywania okresu przejściowego (ograniczenia w podejmowaniu legalnej pracy przez obywateli 10 państw przyjętych do Unii Europejskiej w 2004 roku; okres przejściowy to z reguły 5 lat, licząc od roku 2004, ale dla niektórych krajów są to np. 2 lata), Polska podpisała z Niemcami umowę dwustronną, w wyniku której niektóre formy zatrudnienia w Niemczech są dla Polaków łatwiej dostępne. Dotyczy to w szczególności pracy sezonowej, pracy jako pracownik-gość, zatrudnienia w ramach umowy o dzieło, prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej, zatrudnienia w charakterze opiekunki dziecięcej („au pair”), pracy dla młodzieży w czasie wakacji. Szczegółowe informacje na ten temat są dostępne na stronie ambasady niemieckiej www.ambasadaniemiec.pl

Dla młodzieży szkolnej dobrą formą nabywania doświadczenia zawodowego jest program wymiany młodzieżowej Jugendwerk, organizowany przez działającą w Warszawie Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży. Informacje można znaleźć na stronie internetowej: www.pnwm.org

SZWECJA

Szwedzki parlament podjął decyzję o niestosowaniu żadnych specjalnych przejściowych przepisów wobec nowych państw członkowskich Unii Europejskiej, stąd też przybysze z Polski mają prawo podjęcia pracy w Szwecji na takich samych zasadach, jak obywatele tak zwanych „starych” państw Unii, czyli bez specjalnego pozwolenia. Aby zdobyć wszelkie prawa (np. świadczenia społeczne) przysługujące w Szwecji, należy zgłosić się do urzędu skarbowego (Skatteverket) po numer personalny i kartę podatkową, bez tego nie można bowiem udać się do lekarza, czy założyć konta w banku. Jeśli planuje się pobyt krótszy niż jeden rok, otrzymuje się numer tymczasowy. Szwecja to kraj sprawiedliwości społecznej, a zatem cudzoziemcy będą mieć prawa takie jak Szwedzi, ale też i podobne obowiązki. Pracując w Szwecji należy płacić podatki (informacje o nich, także w języku polskim można znaleźć na stronie www.skatteverket.se). Pracodawca ma obowiązek zgłosić fakt zatrudnienia do odpowiednich instytucji i odprowadzać składki np. na ubezpieczenie społeczne. Jeśli tego nie zrobi, grozi mu grzywna, a nawet kara więzienia do 4 lat. Największe szanse na znalezienie pracy w Szwecji mają lekarze, pielęgniarki, opiekunowie osób starszych i niepełnosprawnych oraz nauczyciele, ale także budowlańcy, sprzątaczkę, opiekunki dziecięce, specjaliści branży telekomunikacyjnej, transportu i informatycy. Oferty pracy można znaleźć w każdym biurze pośrednictwa pracy, ale także na stronach internetowych: www.jobline.se, www.jobfinder.se, www.proffice.se, www.jobboptions.se, www.ams.se

WIELKA BRYTANIA

W Wielkiej Brytanii praca dla Polaków jest w pełni dostępna, nie ma okresu przejściowego. Polacy nie potrzebują zatem wize, by podjąć pracę w Wielkiej Brytanii, nie potrzeba także żadnych zezwoleń. Pełne informacje na temat pobytu i przysługujących obcokrajowcom praw w Wielkiej Brytanii można uzyskać w ambasadzie lub British Council. Dostępna jest także witryna www.ukvisas.gov.uk, która jest zaopatrzona w wyszukiwarkę, dzięki której szybko można znaleźć niezbędne informacje.

O pracę w Wielkiej Brytanii zdecydowanie łatwiej niż w Polsce, bezrobocie nie przekracza tu bowiem 5%. Jednak nie należy przesadzać z optymistycznym myśleniem. Najtrudniej znaleźć pracę w Londynie, ale już na prowincji czy w innych miastach jest łatwiej. Na stronie rządowej www.dfes.gov.uk można znaleźć wszelkie niezbędne informacje na temat prawa pracy i uznawalności polskiego wykształcenia.

Najlepiej znaleźć pracę przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii. Tu pomocne będą instytucje pośrednictwa pracy, których listę można znaleźć na stronie www.praca.gov.pl.

Najbardziej poszukiwani są pracownicy sezonowi, branży budowlanej, ale także osoby, które ukończyły szkoły hotelarskie czy związane z branżą restauratorską czy turystyczną. Warto zajrzeć na stronę jednego z największych serwisów poświęconych ofertom pracy (istnieje wersja polskojęzyczna): www.european-jobguide.org.

Warto pamiętać, że Brytyjczycy są bardzo przywiązani do wszelkiego rodzaju referencji. Warto zaopatrzyć się w jak największą ich ilość, zwłaszcza od osób cieszących się zaufaniem społecznym: nauczyciel, lekarz, prawnik, duchowny – dla Brytyjczyków referencje są dowodem solidności i obowiązkowości przyszłego pracownika.

Tab. 2. Okresy ograniczeń (tzw. okresy przejściowe) w dostępie do rynku pracy w krajach UE

PAŃSTWA, KTÓRE UMOŻLIWIŁY DOSTĘP DO RYNKU PRACY

PAŃSTWO	ZASADY DOSTĘPU DO RYNKU PRACY
Irlandia	Bez ograniczeń dostępu do rynku, uzależnienie możliwości korzystania z wybranych świadczeń społecznych od stażu pracy w Irlandii i Wielkiej Brytanii (ze względu na umowy między Irlandią i Wlk. Brytanią).
Wielka Brytania	Bez ograniczeń dostępu do rynku, wymóg rejestracji poprzez oświadczenie złożone w ciągu 30 dni od podjęcia pracy. Jednorazowa opłata rejestracyjna – 50 GBP. Możliwość korzystania z wybranych świadczeń zależna od stażu pracy w Wielkiej Brytanii i Irlandii (ze względu na umowę wzajemną).
Szwecja	28.04.2004 r. parlament szwedzki zdecydował o odrzuceniu rządowego projektu przewidującego ograniczenia dostępu do rynku pracy. Oznacza to pełny dostęp do rynku pracy.

PAŃSTWA ZNOSZĄCE POWOLI OGRANICZENIA W DOSTĘPIE DO RYNKU PRACY

PAŃSTWO	ZASADY DOSTĘPU DO RYNKU PRACY
Dania	Rozstrzygnięcia przyjęte 20.04.2004 r. przewidują połączenie zezwolenia na pracę z zezwoleniem na zamieszkanie. Udzielane ono będzie po wykazaniu odpowiedniego (zgodnego z duńskimi normami, w większości przypadków zawartymi w układach zbiorowych lub porozumieniach płacowych) zatrudnienia, niezależnie od sytuacji na rynku pracy. Czas oczekiwania na zezwolenie ma nie przekraczać kilku tygodni.
Finlandia	Nowelizacja ustawy o cudzoziemcach przyjęta 23.04.2004 r. – zezwolenia mają być zastąpione decyzjami o „aprobacie zatrudnienia” – znacząco tańszymi (20 EUR zamiast ok. 150 EUR), lecz wciąż wymagającymi „badania rynku pracy” (w ponad 50% przypadków dokonuje się to w czasie poniżej tygodnia). Praca sezonowa (do 3 miesięcy) w wybranych zawodach (zbiór owoców, warzyw, runa leśnego, praca na farmach zwierząt futerkowych) jest możliwa bez zezwoleń.
Holandia	Utrzymanie przez 2 lata generalnego wymogu zezwoleń na pracę, uproszczone zasady uzyskania zezwoleń na pracę w wybranych wąskich sektorach (ogłaszanych w miarę potrzeb rynku pracy).
Włochy	Wprowadzenie ograniczeń na okres 2 lat. Uproszczono procedury administracyjne wydawania zezwoleń na pracę.

PAŃSTWA UTRZYMUJĄCE OGRANICZENIA DOSTĘPU

PAŃSTWO	ZASADY DOSTĘPU DO RYNKU PRACY
Austria	7-letni okres trwania ograniczeń, oczekiwane zawarcie umów dwustronnych.
Belgia	Ograniczenia w okresie 2-letnim.
Francja	Ograniczenia w okresie 2-letnim, poważnie rozważany okres 5-letni. Nadal obowiązują umowy o zatrudnieniu stażystów i o polskich pracownikach sezonowych.
Grecja	Utrzymane ograniczenia w okresie 2-letnim.
Hiszpania	Wprowadzone ograniczenia w okresie 2-letnim; obowiązuje umowa o wzajemnym przepływie pracowników.
Luksemburg	Ograniczenia w okresie 2-letnim.
Niemcy	7-letni okres trwania ograniczeń, w tej chwili wprowadzone rozwiązania przejściowe na 2 lata, ale z Polską obowiązują umowy dwustronne.
Portugalia	Obowiązuje 2-letni okres ograniczeń.

Źródło: www.mgip.gov.pl, „Europejski rynek pracy po 1 maja 2004”.

5 PROGRAMY EDUKACYJNE UNII EUROPEJSKIEJ WSPOMAGAJĄCE KSZTAŁCENIE I DOSKONALENIE ZAWODOWE

Kształcenie zawodowe jest szczególnie istotnym elementem polityki edukacyjnej Unii Europejskiej. Komisja Europejska przygotowała szereg dokumentów, w których wyraźnie widać, że właśnie ten rodzaj kształcenia jest traktowany priorytetowo. W dobrym kształceniu i doskonaleniu zawodowym upatruje się lekarstwa na wiele problemów społecznych, takich jak choćby problem bezrobocia, marginalizowanie niektórych grup społecznych, problem integracji imigrantów itp. Dziś już anachronicznym jest myślenie o kształceniu zawodowym jak o gorszym składniku systemu edukacyjnego, przeciwnie – przykłady wielu europejskich krajów, jak choćby Niemiec, Wielkiej Brytanii, Irlandii dostarczają dowodów na to, że inwestycja w infrastrukturę, nowoczesne programy kształcenia zawodowego przynosi efekty w postaci większego zaufania uczniów do oferty edukacyjnej szkół zawodowych (świadczą o tym dość stabilna proporcja osób wybierających kształcenie zawodowe w stosunku do kształcących się ogólnie, wynosząca dla większości krajów europejskich 60 : 40) oraz pracodawców do kwalifikacji absolwentów szkół zawodowych.

LEONARDO DA VINCI

Leonardo da Vinci jest programem stworzonym przez Komisję Europejską w 1994 roku, w celu wdrażania polityki Wspólnoty Europejskiej w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego poprzez promowanie „Europy wiedzy” oraz wspieranie polityki kształcenia ustawicznego. Obecnie trwa druga faza programu, przewidziana na lata 2000–2006. Ogólne cele programu Leonardo da Vinci koncentrują się przede wszystkim na realizacji trzech celów:

- ▶ doskonalenie systemów wstępnego kształcenia i szkolenia zawodowego na każdym poziomie, umożliwiające dostosowanie i przekwalifikowanie zgodnie z wymogami rynku pracy;
- ▶ poprawa jakości i dostępności ustawicznego kształcenia i szkolenia zawodowego umożliwiającego zdobywanie umiejętności oraz kwalifikacji przez całe życie;
- ▶ promowanie i poszerzanie wpływu kształcenia zawodowego na procesy innowacyjne wzmacniające rozwój konkurencyjności i kształtującego przedsiębiorczość w celu zwiększenia szans zatrudnienia.

W odniesieniu do pierwszych dwóch celów, szczególne znaczenie mają innowacyjne metody doradztwa zawodowego. Komisja promuje propozycje projektów, które podejmują następujące zagadnienia:

- ▶ rozwój praktyk sprzyjających zwiększeniu dostępu do kształcenia i szkolenia zawodowego osób w szczególności złej sytuacji na rynku pracy, w tym osób niepełnosprawnych;
- ▶ promowanie równych szans kobiet i mężczyzn w celu zwalczania przejawów dyskryminacji w dostępie do kształcenia i szkolenia zawodowego.

W drugiej fazie, program Leonardo da Vinci umożliwia realizację pięciu typów projektów, na które można ubiegać się o dofinansowanie ze strony Wspólnot Europejskich:

1. wymiany i staże,
2. projekty pilotażowe, w tym akcje tematyczne,
3. projekty językowe,
4. międzynarodowe sieci instytucji,
5. badania i analizy.

AKCJA 1 – WYMIANY I STAŻE

– propozycje w ramach tego typu działań dotyczą projektów międzynarodowych, organizowanych z myślą o osobach uczących się, a zwłaszcza ludziach młodych, kontynuujących naukę lub przygotowujących się do wejścia na rynek pracy (projekty staży); młodych pracownikach; młodych absolwentach, studentach szkół wyższych (projekty staży); osobach prowadzących szkolenia; kadrze kierowniczej w dziedzinie zarządzania zasobami ludzkimi; kadrze zarządzającej programami szkoleń; specjalistach w dziedzinie nauczania języków obcych oraz partnerach społecznych (projekty wymiany). Głównym założeniem projektów tego typu jest połączenie teorii z praktyką, a co za tym idzie, wzmocnienie więzi między światem edukacji i pracy. Projekty mogą być realizowane w trzech formach – w zależności od typu beneficjentów: międzynarodowych staży, międzynarodowych wymian, wizyt studyjnych (organizowanych przez Cedefop).

AKCJA 2 – PROJEKTY PILOTAŻOWE

– w ramach tego typu działań Wspólnota Europejska oferuje wsparcie finansowe na rzecz projektowania, opracowania, testowania, oceny oraz upowszechniania innowacji w zakresie metod, treści i materiałów dydaktycznych do wykorzystania w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz doradztwa zawodowego. Specjalne wsparcie w tej grupie projektów zostanie zapewnione niewielkiej liczbie propozycji, tzw. akcji tematycznych, podejmujących problemy będące przedmiotem szczególnego zainteresowania na poziomie Unii Europejskiej. W konkursie na lata 2003–2004 podano dwa tematy: „jakość” oraz „dialog międzykulturowy”.

AKCJA 3 – PROJEKTY JĘZYKOWE

– projekty tego typu mają rozwijać umiejętności językowe oraz kompetencje kulturowe w kontekście kształcenia i szkolenia zawodowego. Mogą dotyczyć mniej używanych oraz mniej nauczanych języków europejskich.

AKCJA 4 – MIĘDZYNARODOWE SIECI INSTYTUCJI

– program Leonardo da Vinci wspiera również powstawanie międzynarodowych sieci instytucji, stanowiących infrastrukturę upowszechniania wiedzy i doświadczeń na poziomie europejskim. Sieci takie powinny realizować trzy zadania:

- ▶▶ gromadzić, syntetyzować oraz rozwijać wiedzę i informacje o osiągnięciach i rozwiązaniach innowacyjnych w skali Unii Europejskiej;
- ▶▶ doskonalić analizy i prognozowanie wymagań rynku pracy dotyczących umiejętności zawodowych;
- ▶▶ upowszechniać wyniki sieci instytucji wśród zainteresowanych gremiów i rezultaty projektu w ramach Unii.

Promowane są przede wszystkim projekty z udziałem instytucji mających różnorodne doświadczenie zawodowe, np. decydentów politycznych i instytucjonalnych, którzy mogą zagwarantować trwałość danego partnerstwa.

AKCJA 5 – BADANIA I ANALIZY

– to projekty w zakresie tworzenia i aktualizacji opracowań badawczych i analitycznych na poziomie Unii Europejskiej, zwłaszcza studiów, analiz, tworzenia i aktualizacji danych porównawczych, obserwacji i upowszechniania najlepszych praktyk oraz szeroko pojętej wymiany informacji.

We wszystkich akcjach projektów tematycznych należy przede wszystkim:

- ▶▶ uwzględnić ponadnarodowy charakter projektu oraz tzw. wartość dodaną w dziedzinie polityki i praktyki kształcenia zawodowego;
- ▶▶ stworzyć ponadnarodowe partnerstwa, obejmujące instytucje o różnym charakterze;
- ▶▶ zapewnić równe szanse w dostępie do kształcenia zawodowego dla kobiet i mężczyzn, oraz grup dyskryminowanych;
- ▶▶ zwrócić uwagę na każdy etap realizacji projektu (projektowanie, realizację, ocenę rezultatów i ich oddziaływanie, potencjał na wykorzystanie w podobnych warunkach);
- ▶▶ opisać szczegółowo strategię upowszechniania;
- ▶▶ zapewnić innowacyjny i znaczący wkład do systemu i rozwiązań w dziedzinie kształcenia zawodowego w Europie i poszczególnych krajach objętych projektem;
- ▶▶ zwrócić uwagę na europejski wymiar projektu.

Projekty do realizacji w ramach programu wybierane są podczas dorocznych konkursów. W określonym terminie należy do Krajowej Agencji Programu Leonardo da Vinci złożyć poprawnie wypełniony formularz (dostępny w formie elektronicznej na stronie www.leonardo.org.pl oraz papierowej w siedzibie Agencji).

Jeśli więc ktoś ma pomysł na wymianę lub staż, w którym uczestniczyły będą osoby z jednej z przytoczonych wcześniej grup – program Leonardo da Vinci jest szansą na jego realizację.

SOCRATES

W obliczu nowych oczekiwań wobec edukacji, wspólnotowy program Socrates przyczynia się do budowania „Europy wiedzy”, przede wszystkim poprzez podnoszenie jakości i atrakcyjności nauczania na wszystkich poziomach, a także ułatwianie szeroko pojętej współpracy i wymiany w zakresie edukacji. Program Socrates został ustanowiony w roku 1995, a w roku 1999 został przedłużony jako Socrates II na lata 2000–2006. W programie bierze udział 30 państw europejskich (kraje uprawnione do udziału w programie: Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Lichtenstein, Luksemburg, Litwa, Malta, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania, Włochy, Turcja oraz Polska).

Program Socrates (www.socrates.org.pl) stwarza możliwości współpracy na wielu poziomach i w różnych obszarach działalności edukacyjnej. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w strukturze programu – każdy podprogram (zwany Akcją) dotyczy odmiennych obszarów lub poziomów kształcenia i posiada odrębną nazwę. W skład programu Socrates wchodzi następujące komponenty:

- a) **COMENIUS**, który jest ofertą dla szkół i umożliwia realizację międzynarodowych Projektów Szkolnych Comeniusa, Projektów Rozwoju Szkoły oraz Projektów Językowych. Stwarza uczniom i nauczycielom wiele okazji do wymiany doświadczeń, pogłębienie wiedzy w danej dziedzinie, poznawania różnorodności kulturowej, społecznej i ekonomicznej w międzynarodowym środowisku szkół realizujących projekty. Comenius umożliwia także szkolenie nauczycieli: czynnych zawodowo – na kursach zagranicznych, studentów – przyszłych nauczycieli języków obcych – na praktykach za granicą w ramach tzw. asystentury językowej. Instytucje zajmujące się kształceniem/doskonaleniem nauczycieli mają możliwość przystąpienia do Międzynarodowych Projektów Współpracy w celu opracowania innowacyjnych programów nauczania lub nowoczesnych materiałów edukacyjnych. Efektem prowadzonej współpracy mogą być także kursy doskonalenia zawodowego nauczycieli. Placówki edukacyjne mają szansę przystąpienia do Sieci Tematycznych Comeniusa, które ukierunkowane są na promowanie innowacji i najlepszych praktyk w określonych dziedzinach kształcenia.
- b) **ERASMUS** skierowany jest do szkół wyższych, zainteresowanych współpracą międzynarodową w obrębie całej Europy. Uczelnie, które przystąpiły do programu Erasmus (posiadają Kartę Erasmusa), umożliwiają swoim studentom odbycie części studiów za granicą, a nauczycielom akademickim – prowadzenie zajęć dydaktycznych w uczelniach zagranicznych. Uczelnie mogą również przyjmować zagranicznych studentów, umożliwiając im odbycie części studiów w Polsce. Erasmus stwarza uczelniom szerokie możliwości unowocześniania ofert edukacyjnych, poprawy jakości kształcenia, udziału w projektach wielostronnych i w sieciach tematycznych.
- c) **GRUNDTVIG** przyczynia się do popularyzacji i wdrażania idei uczenia się przez całe życie, dąży do poprawy jakości edukacji dorosłych, wspiera inicjatywy oferujące dalsze ścieżki edukacyjne dorosłych, wspiera inicjatywy oferujące dalsze ścieżki edukacyjne dla osób o niskich kwalifikacjach, sprzyja innowacjom w różnych sposobach zdobywania wykształcenia. Grundtvig umożliwia placówkom kształcenia dorosłych realizację Międzynarodowych Projektów Współpracy, uczestnictwo w Sieciach Grundtviga, upowszechniających rezultaty międzynarodowych projektów partnerskich na rzecz kształcenia dorosłych oraz oferuje kursy doskonalenia zawodowego kadry zatrudnionej w placówkach edukacji dorosłych.
- d) **LINGUA** umożliwia placówkom kształcenie i doskonalenie w zakresie języków obcych, przystąpienie do realizacji Międzynarodowych Projektów Współpracy, które przyczyniają się do promowania nauki języków obcych oraz opracowywania innowacyjnych, lingwistycznych narzędzi i materiałów edukacyjnych.
- e) **MINERVA** wspiera europejską współpracę w zakresie wdrażania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) do edukacji, promuje kształcenie otwarte i na odległość, umożliwia różnego typu placówkom edukacyjnym realizację Międzynarodowych Projektów Współpracy.
- f) **ARION** umożliwia kadry kierowniczej placówek edukacyjnych oraz administracji oświatowej odbycie tygodniowych wizyt studyjnych za granicą. Tematyka wizyt studyjnych dotyczy najczęściej priorytetów zagadnień dla rozwoju systemów edukacyjnych w Europie.
- g) **EURYDICE** ma na celu wymianę informacji o systemach edukacyjnych, wdrażanych innowacji, przeprowadzanych reformach oraz głównych kierunkach polityki edukacyjnej w krajach europejskich.

MŁODZIEŻ

Program Młodzież adresowany jest do ludzi młodych – w wieku 15–25 lat. Umożliwia im nawiązywanie kontaktów międzynarodowych i wymianę doświadczeń, zachęca do podejmowania różnych działań na rzecz społeczności lokalnej, służących również indywidualnemu rozwojowi i ułatwia ich realizację. Został wprowadzony w 2000 roku i opiera się na doświadczeniach Programów Młodzież dla Europy (Youth for Europe) i Wolontariat Europejski (European Voluntary Service). W Polsce Narodowa Agencja Programu Młodzież mieści się w strukturze Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji. Do Agencji przesyłane są propozycje projektów w ramach akcji zdecentralizowanych, czyli niewymagających decyzji Komisji Europejskiej. Propozycje te są następnie sprawdzane pod względem formalno-prawnym oraz wstępnie oceniane.

Działania podejmowane w ramach Programu Młodzież powinny służyć przede wszystkim:

- ▶ integracji młodych ludzi ze społeczeństwem i kształtowaniu postawy odpowiedzialności za sprawę społeczności lokalnej, poprzez motywowanie ich do kreatywnego działania na jej rzecz;
- ▶ zapoznanie młodych ludzi z bogactwem i różnorodnością kultury europejskiej oraz wspólnego dziedzictwa;
- ▶ przełamywaniu barier, stereotypów i uprzedzeń zakorzenionych w mentalności i kulturze młodych ludzi, przeciwdziałaniu wszelkim przejawom dyskryminacji, zwiększaniu tolerancji;
- ▶ zagwarantowaniu warunków do jak największego udziału młodzieży w programie, chodzi tu zwłaszcza o młodych ludzi żyjących w trudnych warunkach, ubogich, zagrożonych patologiami lub niepełnosprawnych;
- ▶ przygotowaniu młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym państw europejskich;
- ▶ zwiększaniu znaczenia i skuteczności lokalnych działań młodzieżowych, dzięki włączeniu do nich elementów „europejskich”;
- ▶ promowaniu wszelkich przedsięwzięć, które pomagają w rozwoju osobowości młodego człowieka;
- ▶ poszerzaniu wiedzy, zdobywaniu nowych umiejętności i kwalifikacji przez uczestników.

Program Młodzież podzielony jest na pięć Akcji i każda z nich ma inny charakter i odmienne cele:

AKCJA 1 – MŁODZIEŻ DLA EUROPY

– Wymiana młodzieży – akcja ta wspiera spotkania młodzieży z różnych krajów, mając na celu poznanie siebie nawzajem, przedyskutowanie interesujących ich tematów i zrealizowanie wspólnego przedsięwzięcia.

AKCJA 2 – WOLONTARIAT EUROPEJSKI

– EVS – umożliwia wysyłanie młodych ludzi jako wolontariuszy do pracy przy różnych projektach zagranicznych – ekologicznych, socjalnych, kulturalnych itp.; pomaga również w zaproszeniu i przyjmowaniu wolontariuszy z innych krajów europejskich w polskich organizacjach i instytucjach non-profit.

AKCJA 3 – INICJATYWY MŁODZIEŻOWE

– akcja mająca na celu działania młodzieży służące społeczności lokalnej oraz wykorzystywanie doświadczeń zdobytych w trakcie projektu Wolontariatu Europejskiego.

AKCJA 4 – WSPÓLNE DZIAŁANIA

– akcja ta łączy programy Unii Europejskiej: Socrates (oświata i szkolnictwo wyższe), Leonardo da Vinci (kształcenie i szkolenie zawodowe) oraz Młodzież.

AKCJA 5. – DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE

– mają na celu podnoszenie kwalifikacji osób pracujących z młodzieżą, a w szczególności tych realizujących projekty w ramach Programu Młodzież.

DOKUMENTY UZNAWANE W UNII EUROPEJSKIEJ, UŁATWIAJĄCE PODJĘCIE PRACY

EUROPASS TRAINING

Europass Training to dokument poświadczający okresy szkoleniowe zaliczone w innym kraju członkowskim. Jest to sposób dokumentowania szkolenia zawodowego związanego z wykonywaną pracą. Świadectwo Europass może otrzymać każdy, bez względu na wiek i wykształcenie – może to być student, uczeń, ale też i bezrobotny. Procedura wydania świadectwa wymaga nawiązania współpracy pomiędzy instytucją wysyłającą a przyjmującą oraz ustalenia przebiegu szkolenia, jego celów, czasu trwania i metod szkoleniowych. Na zakończenie szkolenia instytucja przyjmująca potwierdza zdobyte kwalifikacje wydaniem świadectwa Europass, które musi zostać przetłumaczone na język ojczysty stażysty. Dokument Europass zawiera następujące informacje:

- ▶ opisuje rodzaj odbytego szkolenia zawodowego, kwalifikacje, dyplomy, tytuły i inne certyfikaty uzyskane w trakcie szkolenia;
- ▶ stwierdza, że europejska ścieżka szkolenia stanowi część przeszkolenia uzyskiwanego w państwie członkowskim, z którego pochodzą stażyści, zgodnie z przepisami prawa, procedurami i praktyką tego kraju;
- ▶ opisuje program szkolenia, a przede wszystkim nabytą wiedzę i wykorzystany sposób oceny wiedzy;
- ▶ podaje informacje na temat instytucji przyjmującej;
- ▶ opisuje zadania opiekuna merytorycznego.

Oprócz podstawowych danych posiadacza dokumentu, Europass ma zawierać życiorys sporządzony według jednolitego europejskiego wzoru, informację o znajomości języków obcych, odbytych stażach i nieformalnych kursach zawodowych.

Szczegółowe informacje na temat Europass Training można znaleźć na stronie:
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/europass/index_en.htm

EUROPEJSKIE CURRICULUM VITAE

Znalezienie jednolitego kryterium oceny kandydata do pracy i uznania poziomu jego kompetencji stanowi duży problem dla pracodawców i osób prowadzących szkolenia zawodowe. Komisja Europejska wprowadziła uniwersalny wzór życiorysu, który obowiązuje we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Europejskie CV opracowano tak, by dawało porównywalny obraz przebytej drogi edukacyjnej, przebyte szkolenia, dodatkowe umiejętności i zdolności pozazawodowe.

Europejskie CV jest wymagane przede wszystkim przez instytucje administracyjne Unii Europejskiej, stosujące je podczas procedury rekrutacji. Coraz częściej sięgają po ten dokument inne instytucje, ponieważ dzięki jednolitemu CV można ustalić porównywalne kryteria oceny kandydata. Wzór Europejskiego CV jest dostępny pod adresem:

<http://cedefop.eu.int/transparency/cv.asp>

SUPLEMENT DO CERTYFIKATU

Suplement do Certyfikatu (Certificate Supplement) jest oficjalnym dokumentem, którego celem jest podniesienie poziomu mobilności różnych grup zawodowych. Jest on dodawany do dyplomu, świadectwa lub dokumentu ukończenia dowolnej formy edukacji (np. szkoły zawodowej, kursu specjalistycznego) i umożliwia porównanie informacji o wykształceniu i umiejętnościach absolwenta, których nie ma ani w CV, ani w treści dyplomu czy świadectwa. Suplement nie jest dokumentem zastępującym dyplom czy świadectwo, dlatego jest on wydawany na życzenie. Informacje w nim zawarte to:

- ▶▶ profil zdobytych umiejętności zawodowych;
- ▶▶ wykaz zawodów dostępnych dla posiadacza dyplomu;
- ▶▶ nazwa i status państwowego ośrodka upoważniającego do nadania uprawnień i wystawiania dyplomu;
- ▶▶ poziom dyplomu (państwowy lub międzynarodowy);
- ▶▶ oficjalnie uznane sposoby uzyskania dyplomu, opis rodzajów i typów edukacji i odbytych kursów (szkolny, akademicki, kursy w zakładzie pracy wraz z podaniem czasu trwania poszczególnych form edukacji);
- ▶▶ odbyte praktyki lub staże;
- ▶▶ ważniejsze doświadczenia zawodowe lub etapy nauki.

Informacje na temat suplementu można znaleźć na stronie:

<http://cedefop.eu.int/transparency/certsupp.asp>

7 ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Informacje o szkolnictwie zawodowym i rynku pracy (opis i projektowanie zmian) wpływają bezpośrednio na cele i treści kształcenia, a tym samym na kwalifikacje absolwentów. Już dziś rynek pracy sam weryfikuje dyplomy, preferując rzeczywiste kwalifikacje. Rośnie znaczenie umiejętności ponadzawodowych, coraz częściej mówi się też o konieczności ciągłego aktualizowania wiadomości. O różnicy pomiędzy wiadomościami i umiejętnościami świadczą także badania międzynarodowe. Wynika z nich, że nasi uczniowie dorównują w poziomie wiadomości swoim rówieśnikom z innych krajów, natomiast znacznie gorzej wypadają w kategorii zastosowania wiadomości. Wniosek wydaje się oczywisty – trzeba na nowo odbudować tak popularne jeszcze do niedawna formy praktycznej działalności uczniów: koła zainteresowań, warsztaty, zajęcia pozalekcyjne. Należy także, wzorem innych krajów Unii Europejskiej, zasypywać przepaść pomiędzy szkołami zawodowymi i ogólnokształcącymi, tworzyć standardy kwalifikacji zawodowych porównywalne ze standardami w innych krajach europejskich. Zanim to jednak nastąpi, należy rozpocząć od uporządkowania własnego podwórka i zadbania o porównywalność kwalifikacji uzyskiwanych w polskich szkołach.

Jak tego dokonać? Pomocą może tu być doświadczenie innych krajów, które zasygnalizowano w tej książeczce.

LITERATURA

- Bokajło W., Dziubka K., *Unia Europejska. Leksykon integracji*. Wyd. Europa, Wrocław 2003.
- Döbert H., Hörner W., von Kopp B., Mitter W. (Hrsg.), *Die Schulsysteme Europas*. Kronach 2003.
- Eurydice, *Dekada reform w kształceniu obowiązkowym w krajach Unii Europejskiej*, Warszawa 2000.
- Eurydice, *Key data on education 2002*, Brussels 2003.
- Eurydice, *Struktury systemów kształcenia ogólnego i zawodowego w Unii Europejskiej*. Bruksela 1999.
- <http://www.eurydice.org>
- Komisja Europejska, *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się – na drodze do uczącego się społeczeństwa*. WSiP, Warszawa 1997.
- Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, *Strategie reform oświatowych w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 1999.
- Kupisiewicz Cz., *Koncepcje reform szkolnych w wybranych krajach świata na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych*. Wyd. Żak, Warszawa 1995.
- Kwiatkowski S., *Drogi i bezdroża kształcenia zawodowego w Polsce w latach 1945–2004. Próba wybiórczo-retrospektywnego spojrzenia*, w: Cz. Kupisiewicz (red.), *Drogi i bezdroża polskiej oświaty 1945-2005*. Wyd. Elipsa, Warszawa 2005.
- Kwiatkowski S., *Standardy kwalifikacji zawodowych-oczekiwania pracodawców*, w: Z. Sirojć, *Edukacja przeciw wykluczeniu. Teoria i praktyka*, Warszawa 2005.
- Nowakowska-Siuta R., *Szkolnictwo w Polsce i Niemczech 1945–2001*. Żak, Warszawa 2002.
- Průcha J., *Pedagogika porównawcza*. PWN, Warszawa 2005.
- Průcha J., Tschechische Republik, w: H. Döbert, W. Hörner, B. von Kopp (Hrsg.) *Die Schulsysteme Europas*, Schneider Verlag, Kronach 2002.
- Przewodnik ogólny dla promotorów projektów Programu Leonardo da Vinci – faza II: 2000–2006, wersja 2003–2004, Fundacja „Fundusz Współpracy”, Warszawa 2004.
- Rabczuk W., *Polityka edukacyjna Unii Europejskiej na tle przemian w szkolnictwie krajów członkowskich*, IBE, Warszawa 1994.
- Ryan P., *Is Apprenticeship Better? A Review of the Economic Evidence*, w: „*Journal of Vocational Education and Training*” 1998 nr 2, s. 289.
- Rýdl K., Tschechische Republik, w: M. Borchert, R. Bell, *Atlas zum Menschenrecht auf Bildung und zur Freiheit der Erziehung in Europa*, Druckerei Zengerle, Bochum 2003, s. 13.
- Stefańska D., *Zatrudnienie w świecie 1998-1999*, „*Rynek Pracy*” 1998 nr 11.
-